

B 11825

100.

ACTA REG. SCIENT. UNIVERSITATIS CLAUDIOPOLITANAE
FRANCISCO-JOSEPHINAE ANNI MDCCCXIII—XCIV.

FASCICULUS II.

*

BESZÉDEK,

MELYEK

A KOLOZSVÁRI M. K. FERENCZ-JÓZSEF TUDOMÁNY-EGYETEM

1894. MÁJUS HÓ 29-IKI

PÁLYADÍJ KIOSZTÁSI ÜNNEPÉLYÉN

TARTATTAK

ÉS A NÉGY TUDOMÁNYKAR JELENTÉSEI

A PÁLYÁZATOK EREDMÉNYÉRŐL, VALAMINT AZ ÚJ PÁLYATÉTELEKRŐL.

KOLOZSVÁR,

AJTAI K. ALBERT MAGYAR POLGÁR KÖNYVNYOMDÁJA

1894

378.4 (439.2) "1894" (042)

378.32 (439.2) "1894" (042)

ACTA REG. SECTI UNIVERSITATIS CLAUROBORITANAE
FRANCIS JOSEPHUS ANNI MDCCLXIII - MDLXX

FASCICULUS II

BESSZÉDEK

MELIK

A KÖLÖZVÁRI M. K. FERENCZ JÓZSEF TUDOMÁNY EGYESÜLET

1894. ÉVI 10. SZÁM

BALYÁDI KISZTÁSI ÜNNEPELÉN

ES A NEGY TUDOMÁNY EGYESÜLET

A TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁRSÁG ÉS A KÖLÖZVÁRI M. K. FERENCZ JÓZSEF TUDOMÁNY EGYESÜLET

B 11825

KÖLÖZVÁR

ALTAI K. ÁBRAM TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁRSÁG

1894

I.

BESZÉD,

melylyel

Brandt József

orvos-sebészdoktor, szemész- és szülésmester, műtő, a sebészet ny. r.
tanára, a sebészeti kóroda és műtőintézet igazgatója, az orvostudományi
karnak 1878/9 és 1891/2-ben volt prodekánja és az egyetemnek

e. i. rectora

AZ ÜNNEPÉLYT MEGNYITOTTA.

Mélyen tisztelt egyetemi közgyűlés!

Az embernek nemes és folyton nemesítő tulajdonsága, a munka — akár a magasabb tudomány szolgálatában, akár a gyakorlati célok tekintetéből működik — akkor kapja meg a maga becsét, ha szakértő tekintélytől megvizsgálva a nyilvánosság előtt igaznak és elismerésre méltónak bizonyul.

A megnyugvás igazi érzelme, mint lelkiállapotunk legfőbb jólléte, szellemünknek erősítése és új és mindég termékenyebb munkára való buzdítása azok az eredmények, a melyek hasznos és nemes munkálkodásunkra való visszapillantásunkból keletkeznek. Ez a visszapillantás a cél, a mely minket ide összegyűjtött a végett, hogy bevégzett tevékenységünkre mindnyájunknak belátást nyisson és annak művét érdeme szerint megjutalmazza.

Az ernyedetlen munkálkodásnak ez időszertinti szelleme szorgat minket; a mindenfelől tolakodó mindennemű igények sarkalnak nem csak a mindennapi közjóra számított, hanem egy jobb jövőendő céljából a tudományos nyomozás szolgálatában működő tevékenységre.

Rég' eltelt annak az iskolának a kora, a melyben csak a hagyományosan kapottat s egyebet nem tanítottak és tanultak. Új teremtés, bűvárkodás műhelyei állanak előttünk, a melyekben a tanítványok a nem csak tanító hanem egyszersmind bűvárkodó tanár művéhez a megfelelő épületköveket összehordják.

Király és állam szintűgy mint város és tudományszerető egyesek versenyeznek az anyagi áldozatok hozatalában, a melyek mind a már kész, mind az ezután építendő tudomány tanulmányozására szükségesek. Ezen áldozatok tisztelete s hálája végett rendezzük, valamint minden évben, úgy az idén is ezt a nyilvános ünnepélyt; kimutatók, hogy fiatal egyetemünk méltó reá.

Mielőtt azonban az idei pályaművek eredményéről, a tisztelt kari decán urak legott felolvasandó jelentésében, beszámolnánk, ünnepélyünket megnyitván, egy bevett szokást követünk, a mely ezúttal kedves kötelességemé teszi, hogy felkérjem a tudomány-egyetem orvosi karának ez idei elnökét és decánját nagyságos dr. Lőte József tanár urat, a mai alkalomra írt értekezésének felolvasására.

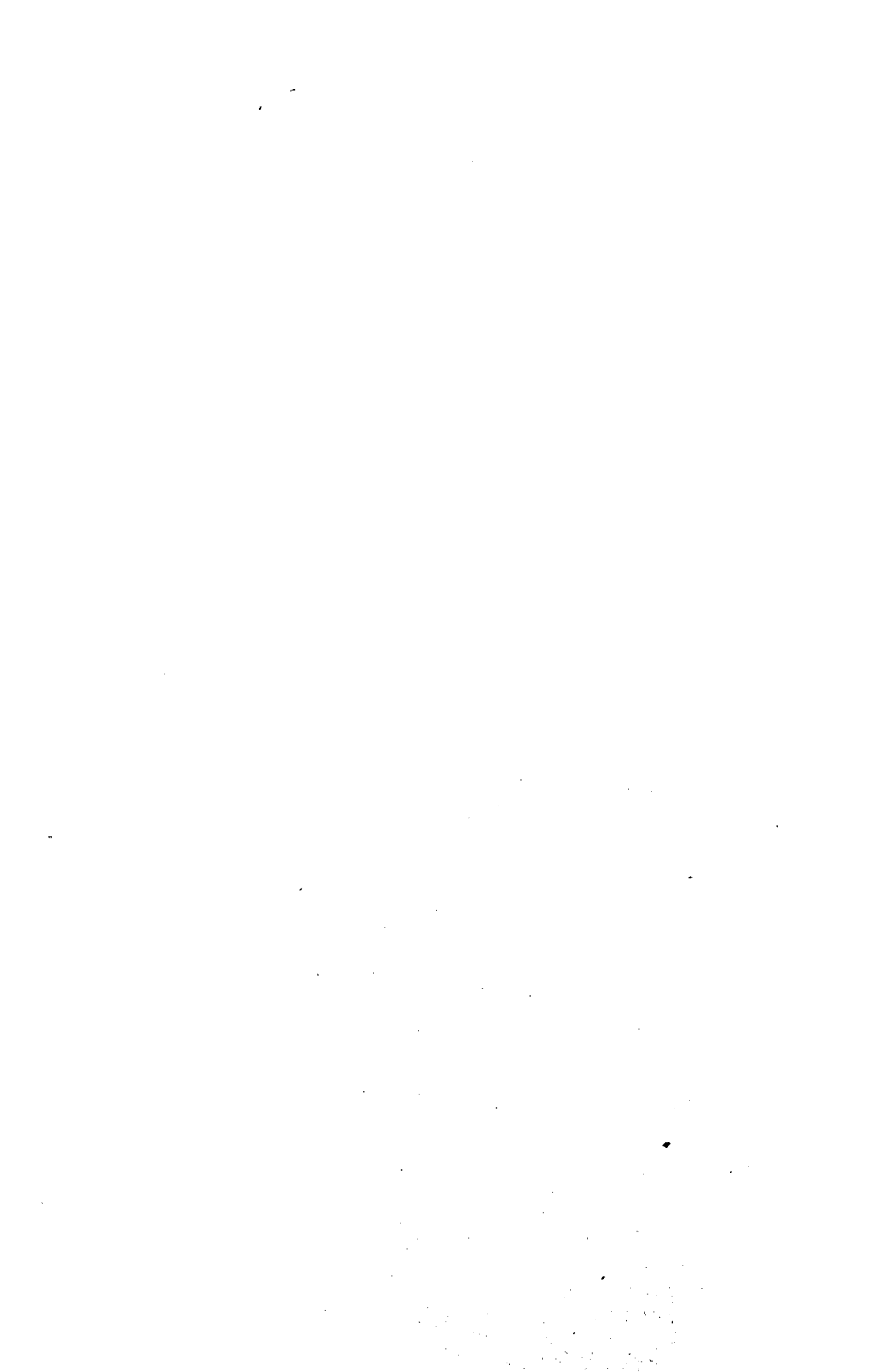
II.

A LÁZRÓL.

Fölvosta az egyetemnek 1894. évi máj. hó 29-én tartott pályadíj-kiosztó közgyűlésén

Löte József,

egyetemes orvos-doktor, az általános kór- és gyógytan ny. r. és a gyógyszer-tan helyettes tanára, az orvostudományi karnak 1893/4. tanévi dekánya.

Tekintetes egyetemi közgyűlés !

A ki azt várja tőlem, hogy a mai alkalommal szigorúan szakszerű fejtegetésekkel megtűzdelt előadást tartok, azt nagy csalódás éri. Én u. i. azt tartom, hogy a szakszerű tudományos tárgyalás csak szakemberek elébe való, mert csak ők képesek a vizsgálódás folyamat figyelemmel kísérrni, az igazság földerítésére alkalmazott eszközök czélszerűségét megítélni és így világosan átállatni, hogy valamely tudományos kérdés megfejtettnek tekinthető-e vagy nem. Ellenben a nem szakértő művelt közönséget csak a végső eredmény érdekli; de még az sem akármely kérdésben. Olyannak kell annak lenni, a mely vagy feltűnő különösségével ragadja meg a közfigyelmet, vagy olyannak, a mely a mindennapi élettel szoros kapcsolatban lévén, egyik-másik oldaláról mindenki ösmeri.

Én ez utóbbi rendhez tartozó kérdést választottam mai felolvasáson tárgyaúl és a művelt közönség igényeit tartva szem előtt, azt a kérdést igyekszem kifejteni, hogy mi az a láz?

Mielőtt azonban megkísérteném erre a kér-

désre feleletet adni, szükségesnek tartom egyet-mást előrebecsítani a rendes hőmérséki viszonyokra vonatkozólag.

*

Minden élő állat termel egy bizonyos mennyiségű meleget és ennek megfelelőleg egy bizonyos hőállapotban van, a melyet hőmérő segítségével határozunk meg. A hőtermelés mértékére való tekintettel az élettan két nagy csoportba osztja az állatokat: meleg- és hidegvérűek, szabatosabb meghatározás szerint állandó és változó hőmérsékűek csoportjába. A hidegvérűek kevés meleget termelnek, s hőmérsékletök általában a környezetéhez igazodik. Ez az alkalmazkodás azonban lassú: a hidegvérű állat hőmérséklete nem képes követni a környező közeg hőmérséke gyors változásait: hol magasabb, hol alacsonyabb egy pár tized fokkal, a szerint, a mint a környező hőmérséklet száll vagy emelkedik. Ellenben a melegvérű sok meleget termel, s hőmérséklete a környezetétől függetlenül, csekély ingadozásokat nem számítva, állandó magaslaton jár, a mi természetesen csak úgy lehetséges, hogy a meleggel való gazdálkodás módosul a környezet hőmérsékéhez képest. Éjszaki sarki utazók meglepő hőkülömbőségeket észleltek. Black pl. egy hófajd (tetrao) hőmérsékletét — 35.8°C -nál 43.3°C -nak találta. Vagyis az állat és környezet hőmérséke közötti különbség kerekén 79°C . Másfelől tudjuk, hogy az ember 60°C . meleg térben is veszedelem nélkül időzhet egy óra hosszat, ha száraz a levegő. A sarkalatos különbség tehát az állatok e két nagy csoportja között

az, hogy a melegvérű tud gazdálkodni a maga melegével a környezet hőmérséklete szerint, ellenben a hidegvérű nem képes.

Mindazáltal a két csoport közt vannak átmeneti alakok. Hidegvérű állatnak is lehet nagyon magas a hőmérséklete. Egy óriás kigyóét pl. költés idején 41.5°C -nak találták. Másfelől pedig téli álmat alvó melegvérűek és újszülöttek változó hőmérsékűek módjára viselkednek. Egy 24 órás nyulfióka hőmérséklete 14°C -u levegőben majdnem 20°C -ot szállott alig egy óra alatt.

Azonban egy ilyen alkalomra szánt előadás szűk kerete, de a természete sem engedi meg, hogy egy nagy terjedelmű kérdés részletes fejtegetésébe bocsátkozzék az ember. Azért a hidegvérű állatokat egészen tekinteten kívül hagyva, fordítsuk minden figyelmünket a melegvérűek hőmérséki viszonyainak merőben általános áttekintésére.

A melegvérűeket nagyobb szabatoság okáért, állandó hőmérsékű állatoknak nevezik, a mint említém. Azonban ezt a meghatározást nem szabad nagyon szigorúan értelmezni, mert számos külső és belső befolyás hat módosítólag az állat hőmérsékletére rendes viszonyok között is. Alvás és ébrenlét, nyugalom és szellemi vagy izommunka, egykedvűség és lelki felindulás, bő táplálkozás és koplalás, a testet borító mez mineműsege, a környezet hőmérséklete stb. mind-mind módosító befolyással lehetnek kisebb-nagyobb mértékben az állat hőmérsékletére egyik vagy másik irányban. Hogy egyebet mellőzzek, csak azt említém föl, hogy Mosso

a kutya hőmérsékletét $0,5 - 1,0^{\circ}\text{C}$ -al látta emelkedni lelki felindulás következtében, jóllehet különben mozdulatlan volt az állat. Így pl. ha váratlanul pusztát sütöttek el mellette és attól megijedt a kutya. Egy esetben egy nyulnak pusztát látásától $38,8^{\circ}\text{C}$ -ról $39,7^{\circ}\text{C}$ -ra szökött a hőmérséklete, a mi majdnem egy foknyi emelkedés. Ijedség miatt ember is eshetik u. n. ideglázba.

Mindazáltal bátran mondhatjuk, hogy a melegvérűek hőmérséklete nagyjában állandó: melegökkel úgy gazdálkodnak, hogy testök hőmérséklete szűk határok között ingadozik. Az emlősök hőmérséklete, az embert nem számítva, középértékben $39,0^{\circ}\text{C}$. Ezt az átlagos értéket igen számos adatból állapították meg, a melyeket különböző emlősökön tett mérés által gyűjtöttek, a tigristől le az egérig. Legmagasabb a madarak hőmérséke, de $44,0^{\circ}\text{C}$ -on felül azoké sem emelkedik rendes viszonyok között; középértékben pedig, szintén igen számos és sokféle madáron tett mérés adataiból, $42,0^{\circ}\text{C}$ -nak van megállapítva. Már most ha tekintetbe vesszük, hogy egészséges ember legalacsonyabb hőmérséklete $36,0^{\circ}\text{C}$., a melegvérűek hőmérséke általában $36,0 - 44,0^{\circ}\text{C}$. között ingadozik, vagyis $8,0^{\circ}\text{C}$ -nyi aránylag elég szűk mesgyn mozog.

A mi már különösen az ember hőmérsékét nézi, a melegvérűeké között a legalacsonyabb, nyilván azért, mivel testének legnagyobb része kopasz, s valószínűleg mindenkire nézve más-más magaslat van, a melyen a hőmérséklete rendszerint szokott járni egészségben. Mindazáltal van egy bizonyos

középérték, a mely minden ember rendes hőmérsékét megközelítőleg kifejezi. Ez az átlagos érték, számos mérésből kikerekítve, $37\cdot0^{\circ}\text{C}$. Ettől azonban eltérés van fölfelé és lefelé: este $37\cdot5^{\circ}\text{C}$, reggel $36\cdot2^{\circ}\text{C}$. Mert az ember hőmérséklete nem marad állandóan ugyanazon a fokon, hanem egészen szabályos ingadozás van a járásában, a mely mindennap ismétlődik. Reggel kezd emelkedni és délután 3—5 órakor éri el a legmagasabb pontot; ettől fogva lassanként egyre száll reggel 3—5 óráig. Ez a szabályos ingadozás nemcsak nálunk, hanem a föld bármely pontján élő ember hőmérsékletében észlelhető, csakhogy a meleg éghajlat alatt általában $0\cdot5^{\circ}\text{C}$ -al magasabban jár a hőmérsék. Sőt koplaló embernél is megvan ez a rendes napi ingadozás. Nevezetes, hogy olyanoknál, a kiket a foglalkozásuk éjjeli munkára kényszerít, éppen megfordított irányban foly le ez az ingadozás. Minden arra mutat, hogy a napi hőmérsék e szabályos emelkedése az idegrendszer fokozódó izgatottságától függ, a hőcsökkenés kezdete pedig az idegrendszer lankadását jelenti.

Az itt felsorolt hőmérséki adatok felnőtt emberre vonatkoznak. Öregek és gyermekek, különösen ez utóbbiak hőmérsékében eltérést találunk a felnőtt emberétől. Különös figyelemre méltó, hogy az újszülött hőmérséklete az első néhány perc alatt minden elővigyázat mellett is rohamosan száll, s 3—4 óra múlva, még ha jól betakarják is, körülbelül 35°C -on áll, sőt 34°C -t is találtak. A következő nap azonban fölemelkedik $37\cdot6^{\circ}\text{C}$ -ra a hőmér-

sék, aztán a növekvő korról eléri a felnőttek rendszer középhőmérsékét. Az újszülött e gyors lehűlésének oka minden valószínűség szerint az icedrendszert fejletlensége. Öreg emberek hőmérsékete $0.1-0.2^{\circ}\text{C}$ -al magasabb, mint a felnőtteké. A fajnak és nemnek nincs észrevehető befolyása a hőmérsékletre.

A mint az eddigiekből látjuk, minden élő állatnak van bizonyos fokú, a környezetétől kisebb-nagyobb mértékben független melege. Magától vetődik fel az a kérdés, hogy honnan származik ez az állati testet átható meleg? Olyan-e, mint a melyet pl. az égő tüzelő szén áraszt, vagy pedig egészen más természetű az állati meleg?

Halhatatlan Madáchunknál azt mondja Ádám egy helyt:

„Minden szavam, agyamban minden eszme
Lényemnek egy-egy részét költi el;
Elégék! — “

A költő híven fejezi ki a természettudomány mai felfogását az életről és az élő szervezet működéséről. Az élet valóban égésfolyamat, csakhogy persze lassú égés, de lényegileg éppen olyan folyamat, mint a mely a szén égésénél véghez megy. Az állati test fűtőanyaga a táplálék, a mely a test alkotórészévé válik, aztán a belehelt levegő O-jével egyesülés által elég. Az égés termékei bizonyos egyszerű vegyi testek, a melyeket a szervezet kidob magából és a melyeknek a mennyiségéből következtetünk a testben véghezmenő égésfolyamat élénkségére. A táplálék lassú elégéséből származik az a meleg, a melylyel az állat a maga

hőmérsékletét hidegebb környezetben is állandó magaslaton tartja.

A melegtermelés hol csekélyebb, hol nagyobb a szükséghez képest, vagyis hol kevesebb, hol több anyagot használ fel az állat, s ennek megfelelőleg változik a testből kivetett anyagok két elemi alkotórészének, a szénnek (C.) és nitrogénnek (N.) a mennyisége.

A testben lefolyó vegyi bomlás termékeiből ki tudjuk számítani, hogy mennyi és miféle fajta táplálékot használ el a szervezet egy bizonyos idő alatt. Ha a kiszámított mennyiségű táplálékot az állati testen kívül elégetjük, bizonyos levonással annyi meleget kell kapnunk, mint a mennyit az állati testből alkalmas módon fel tudunk fogni annyi idő alatt, a míg azt a táplálékot önmagában elégeti. És valóban az utóbbi időben tett szabatos kísérletek azt mutatják, hogy az állatból felfogott meleg mennyisége csak 0,47%-al volt kisebb a számítás útján nyert mennyiségnél.

Kérdés, hol megy végbe az az égés, a melyből az állati testet átható meleg származik? — Mindenütt; a test minden élő szövete termel meleget, csak hogy nem mindenik osztozik egyenlően a szükséges melegmennyiség előteremtésében. A mirigyek és az izomzat a meleg főforrásai. Működésre ingerelt mirigy használt, visszeres vére melegebb, mint pihenő mirigyé és több CO_2 -t (szénsavat) tartalmaz, annak jeléül, hogy az égésfolyamat munka alatt élénkebb. Ugyanezt tapasztaljuk, ha görcsös összehúzódásra ingerelt izom használt vérét hasonlítjuk össze nyugvó izomval. Tekintve, hogy a testnek mindenféle izma

együttvéve a test összes súlyának körülbelől 48%-át teszi, természetes, hogy az izomállomány tekintendő az állati meleg főbb termőhelyének. És valóban a test összes melegének $\frac{3}{4}$ része az izomállományban véghez menő égésből származik. Minden mozdulattal, minden lépéssel fokozódik a hőtermelés, s hegymászás, vagy gyors futás következtében tetemesen emelkedik testünk hőmérséklete, miközben az O₂-felhasználás és Co₂-kilehelés a munka nagyságával arányosan fokozódik. Kísérletileg jelentékenyen fokozhatjuk az állat hőmérsékét. Ha kutya izmait tartós villamos izgatás által megdermesztjük, a test egytetemes hőmérséklete a rendes 39·25°C-ról 43·5—44·0°C-ra emelkedik. Az egy óra alatt kilehelt Co₂ mennyisége pedig egy klgr. testsúlyra számítva, 2·4 gr.-ról 5·2 gr.-ra szaporodik, a mi kétségtelen jele az izomállományban véghez menő égés jelentékeny élénkülésének. Ez a tetemes hőemelkedés akkor is pontosan bekövetkezik, ha az állat egy hétig koplalt, a mikor az izom valóban a saját állományát költi el a hőtermelésre.

Ha kérjük, hogy mi kormányozza az izmokban történő hőtermelést, mindjárt az idegrendszerre kell gondolnunk, mert izmainkat az idegek útján készítetjük összehúzóásra. Tényleg tudjuk, hogy ha idege átmetszése által az izmot megbénítjuk, a hőtermelése megcsökken. Ha a nyakon elvágjuk a gerincvelőt, a melyből a törzs és végtagok izmaikhoz szolgáló idegszálak erednek, a kutya hőmérséklete 2—3 óra alatt 39·0°C-ról 30·0°C-ra süllyed. Az agyvelőtől elválasztott izmok el vannak ernyedve,

az égésfolyamat bennök szerfelett alábbhagyott, minek bizonyágául a kilehelt Co_2 mennyisége $\frac{5}{6}$ -al megapadt. Innen az egytetemes hőmérsék e jelentékeny csökkenése.

Némelykor a gerinczvelő sérülése tetemes hőemelkedést okoz, a mit emberen észlelt először egy angol sebész. 42 órával a sérülés után a beteg hőmérséklete 43.9°C volt. Kísérletileg állaton is elő lehet idézni ilyen természetű hőemelkedést a gerinczvelő zúzása által. Az agyvelő némely részeinek a sértése szintén hőemelkedést okoz. Ha az agyvelő elülső részébe beszúrunk egy vékony tűt, szerencsés esetekben általános ideges izgatottságon kívül a sértés következményeül semmi egyéb zavar nem mutatkozik, mint a testhőmérsék nagy számot tevő emelkedése: 2 óra alatt 2.0°C -al haladja meg a rendes hőmérsékletet. Az agykéreg felületes edzése következtében házinyul hőmérsékét 41.9°C szokatlan magaslatra látták emelkedni. Szabatos kísérletekből aztán kiderült, hogy az ilyen agya-sértett nyul több O-t fogyaszt el és több Co_2 -t termel, de hozzá még a N-kiadás is jelentékenyen fokozódik. A sértés okozta általános ideges izgatottság következtében tehát az állati test anyagfelhasználása egyáltalában tetemesebb, vagyis a hőtermelés nagyobb és ennek megfelelőleg a hőmérsék emelkedik. Azonban ezt nem csupán következtetjük a hőfok emelkedéséből, hanem egész bizonyosan tudjuk. Alkalmas módon u. i. meg lehet határozni, hogy bizonyos idő alatt mennyi meleget ad ki magából a test. Ha egy ép nyul hőkiadását az időegységben 100-nak vesszük,

akkor az agyasértett nyulé 126. E szerint, ha a kiadás nagyobb és a hőmérsék mindamellettt magasabb, kétségtelen, hogy a hőtermelés nagyobb az anyagfelhasználás fokozódásának megfelelőleg.

Ebből a vázlatos fejtegetésből is világosan kitetszik, hogy a testünkben véghez menő vegyi folyamatokat és az ezektől függő melegtermelést az idegrendszer kormányozza és hogy a vegyi folyamatok élénksége a hőtermelés arányával határozott viszonyban áll.

Azonban, hogy a meleggel való gazdálkodásról helyes fogalmat alkothassunk, nem elég csupán azokat a tényezőket ismernünk, a melyektől a hőnek a termelése függ. Tudjuk u. i., hogy az állat a míg él, szakadatlanul termeli a meleget, s mindazáltal rendes viszonyok között a hőmérséke bizonyos állandó magaslaton jár. Természetes, hogy ez csak úgy lehetséges, ha a termeléssel arányosan veszít is meleget. Mindenki tudja, hogy melegben piros és meleg a bőr, hidegben halvány és hűvös. Ennek az az oka, hogy melegben a bőr vérerei ki vannak tágulva, mikor pedig a levegő lehűl, megszűkülnek. Más szóval, az előbbi esetben több, az utóbbiban kevesebb vér kering a bőrben. A vér pedig a test meleghordozó közege és így több vér több, kevesebb meg kevesebb meleget viszen a külső levegővel érintkező részébe a testnek, s ehhez képeest több vagy kevesebb meleget veszítünk sugárzás által. A bőr ereinék ez a tágulása és szűkülése akarunktól függetlenül történik az idegrendszer befolyása alatt. A bőrben székelő

érző testecskék, mint valami éber őrszemek, a környező hőmérsék változásairól azonnal hírt adnak a központba, a mely az erek tágasságát nyomban megfelelőleg módosítja. Ha nem nagyok a környező hőmérsék ingadozásai, a hősugárzás szabályozása által meg is tudja tartani a test a melege egyensúlyát. Ha azonban a környezet melegebb a a testünknel, vagy pedig pl. erős izommunka következtében a hőtermelés fokozódik, ez az eszköz nem elég a sulyegyen megtartására. Ekkor, szintén öntudatunk hozzájárulása nélkül, de az idegrendszer befolyása alatt, megkezdődik a verejtékezés. A bőrt ellepő folyadékréteg elpárologása igen sok meleget von el a testünktől. Így érthető, hogy az ember még 60°C meleg kamarában is elülhet egy óra hosszat veszedelem nélkül.

Azonban az állati szervezetnek az említetteken kívül még egy más eszköze is van a hűtésre, t. i. a lélekzés. Mindenki tudja, hogy ha izommunkát végez, a lélekzése szaporább lesz. Izommunka alatt u. i., a mint láttuk, az égésfolyamat élénkül, a Co_2 - és melegtermelés fokozódik. Ez a vérben felgyűlt ártalmas gáz a lélekzést kormányzó idegközpont izgatása által szaporább lélekzést idéz elő. A kilehelt levegő pedig telítve van vízgőzzel, a melynek gőzzé változtatására nagy mennyiségű meleg vonatik el a testtől. Már most világos, hogy a lélekzés szaporaságával arányos mennyiségű vízgőzt adunk ki a levegővel, a midőn egyszersmind megfelelő mennyiségű meleget veszítünk a fölöslegből, a mellett, hogy e bámúlatos berendezés által az ártalmas

Co₂-gáztól is megtisztítjuk a vérünket. Az olyan állatok, a melyeknél az izzadás csekély vagy éppen semmi, főképp ezen a módon hűtöznek. Tudjuk, hogy pl. a kutya forró nyárban hosszúra kiöltött nyelvvel rendkívül szaporán lélezkedik, a mi arra való, hogy az által az említett módon a meleg egyensúlyát fentartsa.

Persze, ha nagyon forró a levegő s hozzá még erős izommunkát is kell végeznie az embernek, összes hűtő eszközei igénybe vételével sem akadályozhatja meg a test melege fölhalmozódását és nyilván a szív megállása miatt, halál következik be. Ez az u. n. napszúrás, a mi katonáknál nyári hadgyakorlatok alatt nem nagy ritkaság.

Ha a környezett alacsony hőmérséke miatt a hőveszteség igen tetemes, akkor a hősugárzás csökkentése nem lesz elég a súlyegyen fentartására. Ekkor az állat és az ember is ösztönszerűen bővebben táplálkozik, hogy a szükségessé válott nagyobb mérvű hőtermeléshez anyagot nyerjen. Innen van, hogy míg a forró földöv lakója megelégszik egy marék rizszsel, a sarki lakó nem csak mártja a zsirt, hanem éppen iszsza, mert ez adja a legtöbb meleget valamennyi táplálékunk között.

Ebből a vázlatos fejtegetésből is nyilvánvaló, hogy a meleggazdálkodás minden eszköze az idegrendszer hatalma alatt áll. Az idegrendszer bámulatos működésének köszönhetjük, hogy testünk hőmérséklete egészségben az élet rendes viszonyai között átlag 37·0°C-nyi magaslaton jár s a nap folyamán 1·3°C. határai között ingadozik.

Kóros viszonyok között, betegségben, igen jelentékeny eltéréseket észleltek ettől a rendes középértéktől úgy fölfelé, mint lefelé. Aránylag elég számos olyan esetet találunk följegyezve, a melyekben az ember hőmérséke 30°C -on alúl szállott. Tudtommal a legalacsonyabb hőmérsék 23°C . volt; halál következett be. Kereken 24°C . volt annak az embernek a hőmérséke, a ki még életben maradt. 42°C -on felüli hőmérséklet sok van följegyezve az irodalomban. A legmagasabbat: 45°C -ot, egy skarlátos betegen észlelték, a ki meg is halt. 44°C . volt az a legmagasabb hőmérsék, a melyet egy hideglelés betegen találtak, a ki még életben maradt.

Azt a kóros állapotot, a mikor a test hőmérséke a rendes felső határt meghaladva, tartósan magasabban jár, láznak nevezzük. A hőmérséknek ez az emelkedése olyan jellemző vonása a szóban forgó kóros állapotnak, hogy arról a közönséges életben mindenki megösméri a lázat. A hőemelkedésen kívül rendszeren még egyéb zavarok is mutatkoznak láz alatt: főfájás, kábultság, étvágytalanság, a lélekzés és szívverés szaporasága stb. Ezek azonban részint magától a hőemelkedéstől függenek, részint pedig annak a betegségnek a következményei, a melynek a láz kimagasló tünete. Valóban, a hol hőemelkedést nem találunk, nem is beszélhetünk lázról. Az embert akkor mondjuk lázasnak, ha a hónalji hőmérséklet 38°C -ra emelkedik. Ez még csekély láz, a 40°C -os már nagy. 42°C -ra és azon felül már ritkán emelkedik az ember hőmérséke.

A láznak egyik faja az u. n. egyszerű, vagy fertőtlen láz. Ide tartozik az idegrendszer némi betegségeit kísérő u. n. idegláz, továbbá az, amely nagy kiterjedésű bőralatti zúzódásokhoz és egyéb sérülésekhez pl. csonttöréshez csatlakozhatik. Az ilyen sérüléseket kísérő láz okára némi világot vet az a kísérleti tapasztalat, hogy a vér meg-alvasztásához szükséges erjesztő anyag, a fibrin-erjesztő, magas lázat csinál, ha olyan csekély mennyiségben föcskendezi be az ember a vérbe, a mennyi még nem okoz tömeges véralvadást. A megrom-csolt szövetelemekből, továbbá a zúzódás helyén kiömlött vérből u. i. fibrinerjesztő keletkezik, amely aztán lázgerjesztőleg hat. Hogy a zúzódott területről csakugyan jut be valamely lázgerjesztő anyag, igen kézzelfogható kísérlettel van bebizonyítva. Egy állat alkalmas testrészében elhalást idéztek elő, de úgy, hogy a bőr teljesen sértetlen maradt. Mikor a hőmérsék egy foknyi emelkedést mutatott, az illető testrészt kaucsuk zsineggel erősen elköttették úgy, hogy a nedváramlás teljesen megakadt a test felé, mire a hőmérsék rendessé változott. 3 nap múlva a kötelék feloldása által helyreállították a közlekedést és akkor egy óra alatt $2\cdot0^{\circ}\text{C}$ -al emelkedett az állat hőmérséke.

Az ilyen fertőtlen láz jó magas lehet, úgy, hogy esténként eléri a $40\cdot0^{\circ}\text{C}$ -ot, sőt még többet is és eltarthat 1—2 hétig. Jellemző a láz ez alakjára, hogy a hőemelkedésen kívül semmi egyéb számottevő zavar nem mutatkozik. Teljesen jól érzi magát a beteg, jár-ke, táplálkozik és a testsúly

csökkenése nem is valami tetemes. Szóval, csak a hőszabályzó működés van megzavarva.

Sokkal fontosabb az orvosra nézve az egyszerű láznál az, a mely a fertőző betegségeknek úgy szólva elválhatatlan kísérője: kevés fertőző betegség van, a mely láz nélkül foly le. Az ilyen lázat, ellentétben az előbbi fajtával, fertőző láznak nevezik. Fertőző betegségnek hívjuk a kórtanban az olyan kórságot, a melyről tudjuk, vagy eddigi tapasztalatainkból következtetjük, hogy az állati testbe kívülről behatolt és ott elszaporodott parányi élő szervezetek idézik elő. Ez élő lények a szerves világ legalsó határán állanak s kevés kivétellel növényi származásúak. A görög nyelvből vett magyarosított névvel mikróbáknak hívjuk őket; baktériumoknak is nevezik. Egyszerű növényi sejtek ezek, a melyeket csak 800-szoros—1000-szeres nagyításnál lehet alapos vizsgálat alá venni. Vannak gömbölyű, pálczika és dugóhúzó alakú kacsaringós mikróbajetek; különböző nagyságúak, magánosok, vagy többen össze vannak növe és alkalmas talajon hihetetlen gyorsasággal szaporodnak. Ma már számos mikrófafajt ismerünk, a melyek körülöttünk mindenütt el vannak terjedve: a levegőben, a melyet beszívunk, a táplálékban, a melyet megeszünk. Szerencsére nem mindenik képes betegséget okozni, sőt vannak hasznos működésű mikróbák is.

Jóllehet a fertőző betegségek okainak ilyen irányban való kutatása jóformán csak a század közepén kezdődik, nagyon sok betegségről tudjuk,

hogy miféle mikroba idézi elő. Alkalmas eljárás segítségével ki tudjuk mutatni a beteg test nedveiben, sejteiben. Sokat közülök képesek vagyunk mesterséges tenyésztő talajon szaporítani és ezzel az állati testen kívül nevelt tenyészettel a magától keletkezett betegséghez minden lényeges sajátágában hasonló kórságot előidézni alkalmas állaton. Mert nem akár miféle állatban foganatos az oltás. Fogékony állatban gyors szaporodásnak indul a mikroba és vagy helyt marad, vagy pedig bejut a vérkeringésbe és milliárdokra menő számával elárasztja az egész testet. Eleinte semmi nyoma sem látszik a betegségnek, jóllehet már bent van a kórcsira és szaporodik. Egyszer aztán, mikor a mikrobák szaporodása egy bizonyos mértéket elért, megjelenik a betegség első nyilvános tünete, a láz képében. Rendszeren hidegrázással vagy legalább borzongással vonja magára a beteg figyelmét, de ekkor már jelentékeny hőemelkedést lehet kimutatni és a fázás szaka alatt egyre fokozódik a hőmérséklet s 40°C -ot vagy még többet is elérhet. A hidegség érzete attól van, hogy a bőr erei szerfelett megszűkülvén, a vértelenné válott bőr tetemesen lehűl, a szőrtűszők kiemelkedése miatt libabőr szerű lesz. Fogvaczogás, az egész test görcsös rázkódása, az érverés, lélekzés szaporasága, fejfájás és általános rosszullét érzete egészítik ki a kórképet. A fázás szaka rendszeren csak egy fél óráig tart, de néha két órára is terjed.

A fázást forróság váltja fel. Az arcz kigyúlad, a melegség az egész bőrt előnti, a forróság

érzete, a főfájás, a szomjúság, valamint a hőmérsék egyre fokozódik s ezzel kapcsolatban a lélekzés, érverés mind szaporábbá válik. Mindezekhez nyugtalanság, általános rosszullét érzete csatlakozik, a gondolkodó képesség kisebb-nagyobb mértékben megcsökken. Álomban vagy félszenderben gyakran félrebeszél a beteg. A forróság tart egynéhány órától három hétig. Ez alatt az egész idő alatt a bőr forró és száraz úgy, hogy az ember szinte égetőnek érzi. Mikor beáll a lázroham harmadik szakaja, az izzadási szakaja, előbb csak helyenként és apró gyöngyökben verejték jelenik meg a bőrön, majd az egész testet ellepi és mind bővebb-bővebb lesz. Ezzel kezdetét veszi a hőmérsék csökkenése, a mit hathatósan elősegít a verejték gyors párolgása úgy, hogy helyenként éppen hűvösnek érzi az ember a bőrt. A lélekzés ritkúl, az érverés még gyors ugyan, de puha, nem olyan kemény, mint a két előbbi szakban. Főfájás, mellszorulás enged, a beteg nagyon bádjadtt ugyan, de azért jól érzi magát s gyakran nyugodtt, üdítő álomba merül. Ha a hőmérsék lesszállása és a betegség fő tüneteinek elmúlása gyorsan következik be, akkor ezt a fordulást krisistnek nevezik. Ha pedig 36 óránál hosszabb idő alatt, jelentékeny napi ingadozásokkal válik rendessé a lázas hőmérsék, akkor lysisről beszélünk. — Ilyen nagyjában egy szabályos lázroham lefolyása.

A fertőző betegséget tehát minden tünetével együtt és így a lázat is a mikrobának nevezett parányi növényi sejt időzi elő. A bizonyító kísér-

letek olyan óriási számúak, hogy ma már egy komoly szakembernek sem jut eszébe kétségbe vonni az oki összefüggést a mikróbának a szervezetben való elszaporodása és a megbetegedés között. Általában szólva, minden fertőző betegségnek megvan a maga külön mikróbája, a mely ezen sajátos hatásnál fogva a gyakorlatban külön fajnak tekinthető, a miből következik, hogy ugyanaz a mikróba mindig ugyanazt a betegséget idézi elő. A gümőkór mikróbája pl. gümőkórságot, de soha sem difteritist és megfordítva. A mikróbának a szervezetben való elszaporodása és a betegség keletkezése közötti szoros összefüggés kimutatására csak egy pár jellemző példát említek röviden. — Az első emberi betegség, a melyre nézve ezt az oki összefüggést 1873-ban kimutatták, a visszatérő láz volt. Onnan az elnevezés, hogy egy pár napi magas lázzal járó betegség után körülbelül ugyanolyan tartamú időszak következik, mialatt a beteg teljesen jól érzi magát. Egyszer aztán megint felszökken a hőmérséklet, majd megszűnik a láz ismét, de egy néhány napi egészség után még egy harmadik lázroham is beállhat. Az ilyen beteg vérében tömérdek, igen finom kacskaringós fonál alakú mikróbát talál az ember a lázroham alatt, ellenben a láztalan időszakban hasztalan keressük. A mikróbás vért majom bőre alá föcskendezve, lényegileg azonos megbetegedést okoz az állatnak. Az ilyen vér fertőző voltáról egy orosz bűvár önmagán is meggyőződött: igen heves lázrohamot kapott tőle.

Egy más, szintén magas lázzal járó ragadós

vérbetegség a lépfene, a mely különösen a szarvasmarhát pusztítja, de emberre is elragad. Ez volt az első betegség egyáltalában, a melynek mikróbas eredetét egy francia bűvár szabatos kísérletekkel kétségtelenül bebizonyította. Ennek a mikrobája egy jókora pálczikaalakú szervezet, egy bacillus, a mely az állati testen kívül, pl. főtt burgonyán gazdagon tenyészik. Ha ebből a tenyészetből egy gombostűfejnyi tömeget házinyúl bőre alá teszünk, 24—48 óra alatt halálos végű betegséget hozhatunk létre, a vérben pedig tömérdek bacillust látunk mikroszóppal. Ha a beoltástól fogva végig figyelemmel kísérjük az állat hőmérsékét és egyszersmint a vért is vizsgáljuk, arról győződünk meg, hogy a mikor a próbavércseppben az első bacillus megjelenik, egyszersmint a lázas hőemelkedés is kezdetét veszi.

Azonban elég a példából. Lássuk inkább: micsoda úton-módon idézi elő a mikróba a betegséget s vele a lázat. Szükséges-e egyáltalában a mikrobának, mint olyannak a jelenléte a betegség előidézésére. Mint egyszerű idegen elem hat-e kártekonyan, vagy mechanicali úton támaszt fontos zavarokat a szervezet háztartásában, vagy pedig életműködése közben olyan anyagokat hoz létre, a melyek az egészséget és életet veszélyeztetik.

Lássuk tehát, minő tájékozást nyújt a szóban forgó kérdésre nézve a kísérletes vizsgálat.

Lépfenés állat vérében, a mint tudjuk, tömérdek mikróba van, a melyeket előlhetünk, ha a vért ismételten fölmelegítjük 58°C-ra. 80—92 kcm.

ilyen vérnek juh vérébe tett beföcskendése után lázas hőemelkedés következett; az emelkedés a rendes hőmérsékhez hépest $1-2^{\circ}\text{C}$ volt. A lázas hőemelkedés akkor sem hiányzott, ha szűrés által a holt mikrobától megtisztított vért juttattak az állat vérkeringésébe. Ellenben ugyanolyan módon kezelt és ugyanakkora mennyiségű egészséges vér semmi zavart sem okozott a hőmérsék járásában.

A difteritis mikrobáját kellő minőségű húslében az állati szervezeten kívül is lehet tenyészteni. Ha egy ilyen kiélt, régi tenyészetet mázatlan porcelánon átszűrünk, a folyadékot tökéletesen megtisztíthatjuk a mikrobától. Ha most ebből a szüredékből $1-2-4$ kcmt beföcskendezünk nyul₄bőre alá, $80-60-48$ óra alatt megdöglik az állat és tetemvizsgálat alkalmával a szóban forgó betegségre nézve jellemző elváltozásokat találunk. Nagyon kis mennyiségű anyag beföcskendése után életben marad az állat és később kifejlődnek a betegséget meglábolt emberen észlelt jellemző bénulások.

Még több példát is idézhetnék az irodalomból annak bizonyítására, hogy a beteg állat nedvei, illetőleg a mikróba tenyészete a mikrobától teljesen megtisztított állapotban is képesek előidézni a betegségre nézve jellemző zavarokat.

Ime tehát a mikróba, mint olyan nem szükséges a betegség és láz előidézésére, hanem abban a beteg állati nedvben vagy mikrobatenyészetben van valami olyan anyag, a mely az egészséges nedvekből vagy a tiszta tenyésztő talajból hiányzik, és a melynek okvetetlen köze van a mikrobához; az csinálja a betegséget.

A vegyi vizsgálat feladata már most kiválasztani a beteg állati szervezet nedveiből és a kiélt mikróbatenyészetből azt az alkotórészt, a mely a betegségét előidézi. Ha ez a tiszta vegyi test egyszer a kezünkben van, akkor aránylag könnyű dolog az élettani fejlett módszerek segítségével megállapítani a betegség létrejövetelének legalább a mechanizmusát, egészen úgy, mint a hogy megállapítjuk pl. egy mérge hatása módját. És a vegyszerek fel is ösmerték feladatuk rendkívüli jelentőségét. Nagy buzgalommal halad a vizsgálódás a jeleztem irányban és az eredmény sikerrel kecsegtet. Annyi mindenesetre kétségen felül áll, hogy helyes nyomon vagyunk. Bátran mondhatjuk, hogy a fertőző betegségekről szóló tudomány a század közepe óta akkora és olyan nagy jelentőségű fejlődést mutat, a minővel az orvosi tudomány egyik ága sem dicsekedhetik.

Az ötvenes évek előtt, ha kivesszem a magyar tudósnak, Semmelweisnak korszakalkotó felfedezését, a fertőző betegségek okairól semmi pozitív ismeretünk sem volt. De a fertőző betegségekre vonatkozó mai felfogásunk még is csak a század közepén kezd alakulni a lépfenebacillus jelentőségének fölismerésével, habár az új irány biztos alapját a Pasteur nagy elméje már azelőtt megkezdette volt építeni. Azelőtt a fertőző betegségek teljesen hozzáférhetetleneknek látszottak a kísérletes vizsgálódásnak, ma pedig nemcsak hogy becses módszerek birtokában vagyunk a szóban forgó betegségek okainak kutatására, de sőt még az ellenök való védekezés eredménye is némely részben éppen

fényesnek mondható, a mint a veszettség-ellenes oltások példája bizonyítja.

Azonban e szándéktalan kitérés ne zavarja megindított vizsgálódásunk folyamát. Ott hagytuk el, hogy a vegyészeti kutatás kecsegtető eredményel kezdette meg a mikróbák melegágyául szolgáló nyersanyagokból a ható alkatrészek kiválasztását. Ma már számos olyan vegyi testet ismerünk, a melyeket részint a beteg állati szervezet kivető anyagaiból, részint rothadó anyagokból, részint pedig mesterséges tenyészetekből állítottak elé, és a melyeket az élő és élettelen anyagokon élődő mikróbák hoznak létre. Ezek részint olyan alkaloidszerű testek, mint pl. a chinin, részint fehérjefélék. Egyik-másik közülök élettani hatás tekintetében a leggyilkosabb méreggel vetekedik. Az állati szervezetre tett hatásuk rendkívül változatos. Az egyik általános izgatottságot, a másik ellankadást okoz; az egyik megbénítja az idegrendszert, a másik ellenkezőleg a leghevesebb görcsök kiváltására izgatja; az egyik fokozza a hőmérséket, a másik leszállítja; az egyik a szívet görcsös összehúzóásban, a másik elernyedtt állapotban akasztja meg; az egyik a vérereket kitérít, a másik megsűkíti. Van, a melyik szakasztott olyan módon bénítja meg a testet, mint az amerikai nyílméreg: a curara, t. i. az akaratunktól függő izmokhoz szolgáló idegek izombeli végeinek bénítása által stb.

Visszatérve a fertőző betegségeknek az imént egy kissé részletesebben vizsgált két típusához, lép f e n é s állat hullarészeiből, valamint a betegség mikróbájának a tenyészetéből egy barnás-sárga

folyékony alkaloidát állítottak elé, a mely a nyulat a lépfenére nézve jellemző tünetek között egy félóra alatt megöli. E tünetek közül a hőemelkedés sem hiányzott. Figyelemre méltó, hogy halál után mindjárt a szívet összehúzódtott állapotban mozdulatlanul találták, a mint ezt mikróbatenyészettel, vagy lépfenés vérrel beoltott nyul halála pillanatában is tapasztalja az ember, holott különben a halál után még sokáig ver a nyul szíve, ha a mérreg éppen arra különösen nem hat.

Állítottak elé továbbá lépfenebacillus tenyészetéből egy fehérjeféle mérget, u. n. toxalbumint, a mely azonkívül, hogy rövid idő alatt $1-2^{\circ}\text{C}$ -nyi hőemelkedést okoz, semmi egyéb zavart nem csinál.

A mi a másik példánkat, a difteriát illeti, arról már tudjuk, hogy mikrobájának a megszárt tenyészete a tipikus betegséghez egészen hasonló kóros állapotot képes előidézni. Ilyen szárt tenyészetből egy fehérjét állítottak elé, a mely teljesen tiszta állapotban hófehér, igen könnyű morzsás tömeg. Állat vérébe vagy bőre alá főcskendezve igen mérgesnek bizonyult, s hatékonysága az adag nagysága szerint fokozódott. $2\frac{1}{2}$ mgr. egy klgr. testsúlyra számítva még halálos, de a hatás csak hosszú idő múlva következik be. Difteriás gyermek hullájából is állítottak elé egy fehérjenemű testet, egy albumosét, a mely szintén mérgesnek bizonyult, még pedig a környéki idegekre hat s talán éppen így idézi elő a difteriás bénulásokat. A hőmérsékre vonatkozó adatokat nem találunk.

Szándékosan választottam a tüzetesebb vizsgálat tárgyául ezt a két betegséget, egyrészt

mivel a mi szempontunkból részletesebben vannak tanulmányozva, másrészt pedig mivel két típus képviselői. A lépfene u. i. az olyan fertőző betegségek példányképe, a melyekben a mikroba átmegy a vérbe és így az egész testet elárasztja, a difteria pedig az olyanoké, a melyeknél a mikroba helyt marad és csak a mérge jut el a vérkeringés útján a test minden részébe.

Az itt említettekén kívül még sok más mikrobás anyagból állítottak elé többé-kevésbé tiszta hathatós vegyi testeket, a melyek között nem egy van befolyással a hőmérsékre is egyik vagy másik irányban. Azonban, a mennyire az eddigi vizsgálatok eredményéből meg lehet ítélni, legbiztosabb felvilágosítást nyújt a mikrobás betegség kórképe magyarázatára a dermedés bacillusa tenyészetének, meg egy dermedésben szenvedett beteg karjának vegyi elemzése. A szóban forgó betegség mikrobája sérülések alkalmával úgy juthat be a testbe, ha a sérült hely pl. földdel szennyeződik. A betegségnek minden egyéb felett uralkodó tünete az, hogy a legcsekélyebb külső inger miatt a test összes akaratlagos izmai megmerednek a görcsös összehúzódástól. Egy ilyen roham alatt a lélekzés fennakadása miatt halál következhetik be. E betegség mikrobájának tenyészetéből 6 különböző vegyi testet állítottak elé, a melyek közül kettő ártalmatlan, négy ellenben igen heves mérge, s ezek közül is háromnak a hatása minőségileg azonos. Leghathatósabb pedig valamennyi között a tetanin nevű alkaloida, a melyet egy dermedéses

(tetanusos) betegnek életmentés céljából levágott karjából is sikerült előállítani. Ez egy sárgás szörp, a mely állatok bőre alá föcskendezve csakhamar dermedést, rángató görcsöket és halált okoz. Szóval, a tiszta vegyi anyaggal előidézett kórkép tökéletesen megfelel a mikróbával történt fertőzésből származó betegségnek. Úgy hat, mint az ismeretes növényi mérgek közül a strychnin és a hatás mechanizmusa is azonos.

Ezekből a fejtegetésekből világosan következik, hogy a mikróbának csak annyiban van köze a fertőző betegség előidezéséhez, hogy létre hozza azokat a vegyi anyagokat, a melyek az állatiszervezetet a szó szoros értelmében megmérgezik.

A mi különösen magát a lázat illeti, láttuk, hogy az a betegség egyéb tünetei társaságában jelentkezik, s kétségkívül megvolt a tiszta vegyi anyaggal előidézett kísérletekben is, különösen a tetaninnal tett kísérletekben már csak a legmagasabb fokra csigázott izomműködés miatt is, de külön megemlítve nem találjuk. Maga a fertőző betegség igen magas lázzal jár. Egy esetben pl. 44.75°C . fok hőmérséklet észlelték, a mely a halál után még 45.37°C -ra emelkedett.

Egyébiránt vannak olyan mikróbás eredetű vegyi anyagok, a melyeknek a szervezetre tett hatása főképpen a hőemelkedésben nyilvánul. Így pl. a sörélesztőből egyebek közt egy finom, egyenemű jegeczes porból álló testet állítottak elé, a mely pyretogenin néven ismeretes. Ez egy klgr. testsúlyra 0.5 mgr-t számítva, kutyának 10

óra hosszát tartott heves lázrohamot okozott, a melynek lefolyásában a typicus lázroham három szakaszának megfelelő szakokat lehetett megkülönböztetni. A hőemelkedés majdnem 3°C volt és kétségkívül uralkodott az egész kórképen, de egyéb tünetek sem hiányoztak.

Annyi már az eddigi tapasztalatokból is kétségtelennek tekinthető, hogy a fertőző betegségeket kísérő láz a mikroba életműködése következtében származó vegyi termékeknek a hőszabályzó idegközpontokra tett izgató hatásából ered. Hogy azonban van-e külön lázgerjesztő mikrobatermék, vagy pedig azt is ugyanaz a vegyi anyag idézi elő, a melyik az idegrendszer, általában a szervezet egyéb működéseit megzavarja, azt a rendelkezésre álló adatokból nem lehet még eldönteni, de alig hihető, hogy egységes okból lehessen származtatni a különböző fertőző betegségekben észlelhető lázas hőemelkedést. Az u. n. egyszerű, vagy fertőtlen láz keletkezése körülményeiről pedig mindössze annyit tudunk, hogy valószínűleg fibrin-erjesztő, tehát szintén egy vegyi test jut be a véráramba a sérült terület szövetelemeiből és az idézi elő, mikroba közreműködése nélkül. Innen a fertőtlen láz elnevezés.

Már most az a kérdés merül fel, hogy nagyobb-e lázas betegségekben a melegtermelés, mint egészségsben. Mert hőemelkedésnek akkor is okvetetlen be kell következni, ha a hőtermelés ugyan rendes mértékű, de a hőkiadás meg csekélyebb. Tudjuk u. i., hogy a szervezetnek módjában áll

a sugárzás útján történő hőveszteséget csökkenteni az által, hogy a bőr ereit megsűkíti, a mi a láz első szakában, a fázás alatt tényleg meg is történik, a mint láttuk. Egyszersmint azonban azt is tudjuk, hogy a hidegrázás beállta előtt 1—2 órával már határozott hőemelkedés mutatható ki. A bőrerek megsűkülése, továbbá a görcsös rázkódás csak arra szolgálhat, hogy a hőmérséket annál hamarabb felhajtsa a lázas magaslatra. A forrószaksza alatt pedig már pusztá tapintással is nagyobbra becsüljük a hőszugárzást a rendesnél, hisz tudjuk, hogy a beteg bőre szinte égési a kezünket. Szabatos vizsgálatokból tényleg az derült ki, hogy a láz kezdeti szakában, a fázás alatt, a hőszugárzás útján szenvedett melegveszteség még kisebb a rendesnél, de később sokkal nagyobb: $1\frac{1}{2}$ —2-szer akkora, és legnagyobb a láz utolsó szakában. E szerint a hőtermelés minden kétségen kívül fokozódva van láz alatt, még pedig jelentékeny mértékben, mivel ekkora veszteség mellett is olyan tetemes magaslaton jár a test hőmérséklete. Természetes, hogy ha a melegkiadás a termeléssel lépést tartana, mint egészséges állapotban, a hőmérsék rendes magaslaton maradna. A hőkiadást szabályozó készülék működésképeessége azonban valami csorbát szenvedett, mert bár a rendeshez képest fokozott mértékben érvényesül, a fölös meleggel még sem tud megbírkózni. És hogy ez így van, annak világos jele a láz első szakában mutatkozó görcsös érsűkülés, valamint a láz későbbi folyamán is észlelhető ingerlékenysége a bőr

ereinek. Figyelembe veendő továbbá, hogy a forróság szakában a bőr legtöbbszörre állandóan száraz nem nedvesíti verejték, a mely egészségben mindig megjelenik, mihelyt a hőmérsék emelkedni kezd. E szerint a lázas beteg a hűtőzésnek egy igen hathatós eszközétől van megfosztva. Az erek viselkedésének megítélésénél figyelemre méltó az a kísérleti adat, hogy van olyan mikróbatermék, a mely az érszabályzó idegközpontokra hat és pedig olyan is, a melyik éppen az értágulásról gondoskodó központot bénítja meg.

A mi végül a lázas állapot testét átható meleget illeti, természetes, hogy az sem lehet más, mint az egészséges állati meleg; csupán a mennyiség tekintetében van különbség. A lázas szervezet jelentékenyebb hőtermelése pedig szükséges következménye annak a fokozódott élenyülésnek, a mely láz alatt véghez megy. Lázás ember és állat N. és C-kiválasztását fokozódva találták, úgy szintén az O-felvételt is, a mi világosan mutatja az anyagfelhasználás tetemesebb voltát, az égésfolyamat élénkülését.

A mint korábban meggyőződünk, az agy és gerinczvelő nem igen durva sértései változást idéznek elő a hőmérséki viszonyokban. Láttuk, hogy az agyasértett állat hőtermelése fokozott, a mi az égésfolyamat megfelelő élénküléséből következik. E tekintetben tehát ugyanazokat a viszonyokat észleljük, mint fertőző lázas állatoknál; az állapot lényegileg ugyanaz mind a két esetben, csak hogy az egyikben erőművi sértés, a másikban fertőző

mikróba termelte vegyi anyag idézte elő az idegrendszernek azt az izgatottságát, a mely az égésfolyamat élénkülését s azzal a hőtermelés fokozódását vonta maga után.

E szerint a fertőző láz az a kóros állapot, a mikor valamely mikróba termelte vegyi anyag izgató hatása alatt a hőszabályzó idegközpont fokozódott égésfolyamatot indít meg és így a melegtermelés nagyobb lesz; egyszersmint a hőkiadás is növekedik, de nem annyira, hogy a termeléssel lépést tarthasson, minek következtében a hőmérséklet állandóan magasabb fokra igazodik.

Ennyiben akartam ismertetni, Tks. Egyetemi Közgyűlés, főbb vonásaiban a kórtan mai felfogását a lázról.

III.

A NÉGY TUDOMÁNYKAR JELENTÉSEI

az 1893—94. tanévi

PÁLYÁZATOK EREDMÉNYÉRŐL

A jog- és államtudományi kar jelentése.

Tekintetes Egyetemi Tanács!

Kolozsvár szab. kir. város alapítványából, a jog- és államtudományi karnál, a folyó 1893/4 tanévre kitűzött pályatételek közül 7 kérdésre 8 pályadolgozat érkezett be, a melyek 2—2 szaktanár által előlegesen megbíráltatván, a bírálati jelentések karunk május hó 23-ki VIII-ik rendes ülésében vétettek tárgyalás alá.

A bíráló szaktanárok véleményes jelentései s az ezek alapján hozott határozatok, a kitűzött pályatételek sorrendje szerint itt következnek.

I. Dr. Farkas Lajos és Dr. Kiss Mór ny. r. tanárok jelentése a római, illetőleg pandektajog köréből 1-ső sz. alatt kitűzött pályakérdésre beérkezett egyetlen pályaműről.

Tekintetes Kar!

Az 1893—94 tanévre hirdetett és a római illetőleg pandektajog köréből vett pályatételekre

beadott pályázó dolgozatok felől, van szerencsénk a következő véleményes jelentésünket eléterjeszteni.

I.

Az 1. szám alatti tételre: Ismertesse pályázó a jogügylet elméletét a pandektajog alapján. Jutalma 80 frt, a szabályszerű időn belül 279—89³/₄ j. k. sz. a. „Die Kraft welche das Räderwerk der menschlicher Gesellschaft bewegt, ist der menschliche Wille,“ (Ihering) jeligével, egy pályamunka adatott be, mely alaki tekintetben a pályázati feltételeknek teljesen megfelel.

Az egész 133 kisebb alakú negyedrészt oldalra terjed és beosztása szerint áll: az előszóból, bevezetésből, a különböző elméleteknek ismertetéséből és szerzőnek azokra tett észrevételeiből illetőleg az ezekkel kapcsolatos végeredmény megállapításából.

A dogmatörténetet pályázó Savigny elméletétől számítja és ezen alapról szemlélve ismerteti és vizsgálja az azután a német irodalomban felmerült többi nézetet, a mennyiben bennük az eredetitől eltérő elemeket vél találhatni. A befejező részben azután lényegük szerint ismételve, rámutat röviden a bennük rejlő tévedésekre és a Savigny elmélete ellen emelt kifogásokat czáfolva azon végeredményre jut, hogy a vltatható elemek általuk nem tisztáztattak, s ennél fogva nincs is ok arra, hogy a Savignytól letett alapról letérjünk.

Ismerve a kérdés irodalmi állapotját, könnyen érthető marad, ha a dolgozatban kisebb-nagyobb hibákat mutathatunk ki; nevezetesebben: hogy az

elméletek ismertetése néhol csak vázlatos, különösen pedig, hogy nincsenek a kiindulási alapok sem elég világosan, sem egymásra való vonatkozásaikban szabatosan kijelölve; a minnek következtében czáfolgató kritikája is csak általánosságok körül forgó maradott és a végeredmény megállapítása sem válhatott elég biztossá és meggyőzővé. Kár volt, hogy pályázó sem figyelt a jogügylet dogmájában foglalt közjogi alapra, melyről nézve, az egész kérdés megoldására bönnyebb és biztosabb megoldási mód kínálkozik. Mindez azonban csak csökkentheti, de nem veszi el a dolgozat értékét, főleg, ha tekintetbe vesszük, hogy általános irodalmi becsű dolgozatot a pályázat sem követel. Ugy az egész dolgozathoz, mint annak egyes részletéből elég világosan kitűnik ugyanis, hogy pályázó nemcsak dícséretes kitartással és szorgalommal dolgozott, hanem alaposabb tanulmányra való komoly felfogása és a nehézségek felismerésére már is iskolázott, helyes érzéke van. Ismeri a kérdés horderejét és arról felfogásához képest elég jól felismerhető képet, néhol egészen találó, átgondolt bírálatot tud adni. A mire való tekintetből, de különösen további buzdítás céljából, részére a 80 frtnyi pályadíj kiadását, van szerencsénk tisztelettel indítványozni.

A kar a jelentésttevők véleményét egyhangúlag elfogadja és a mű szerzőjének a 80 frt pályadíjat kiadni határozza.

A jeligés levél felbontatván, abból Boér Elek II-od évi joghallgató neve tűnt ki.

II Dr. Farkas Lajos és Dr. Kiss Mór ny. r. tanárok bemutatják a római jog köréből 2. sz. alatt kitűzött pályakérdésre beadott egyetlen pályamunkára vonatkozó bírálatos jelentésüket.

II.

A 2. számú tételre: Ismertesse pályázó a vagyoniilag bukott adós ellen a rómaiaknál időnként alkalmazott jogi eljárás és annak következményeit. Jutalma 80 frt, szabályszerű időn belül 283—89³/₄ jksz. a. „Die Entwicklung der civilprozessualen Executionsmittel im Röm. Recht ist eines der schönsten Beispiele normalen und Stufenweisen Ganges.“ (Kuntze, Eecurs. s. 406) jeligével szintén csak egy pályázó dolgozat adatott be, mely 117 kisebb negyedrért oldalra terjed s külső kiállítása és szerkezete szerint a pályázati feltételeknek megfelelő.

Bevezetésében, némely túlzásoktól eltekintve, a feladat megoldhatására nézve elég jó alapokat állít fel, de jelzi mindjárt azt is, hogy csak vázlatot fog nyújthatni. Azután az első részben a legisactio rendszerét törekszik feltüntetni; erre következőleg átmegy mindjárt a praetori eljárásra, melyben a fejlődés második korszakát találja, s végre a későbbi kori császári jogra, melyet „cognitiók“ korszakának nevez. Ezen beosztás tudva levőleg az egész peres eljárásra nézve közönségesen elfogadott lévén, általában nem volna kifogásolható, ha pályázó ki is tudta volna mutatni, hogy abban a vagyoniilag bukott adós ellen alkalmazott különböző eljárási mó-

dok, a történelmi fejlődési alapokon mily kapcsoló pontok erején volnának beilleszthetők. De ennek felismeréséig felfogása már nem ért el; s ezért az nála nem is belső intézményi jellegű, hanem csak külső elhatárolás maradt. Részletes fejtegetéseiben pedig törekszik ugyan a személyi és vagyoni végrehajtási eljárás egymástól eltérő alapgondolatainak megállapítására és különtartásra; azonban a dolog lényegét itt sem tudta világosan kiemelni és az állítólagos különválás mikénti lefolyását kifejezni. A minek következtében tárgyalása hol zavaros, hol következetlen és felületes maradt. Végre különösen felötlő hiba az is, hogy a források olvasására nem fordított elég időt és figyelmet, sőt ezen feladat elől több helyen egyenesen kitér; a minek következménye ismét, hogy az egyéni, közvetlen személet és vizsgálódás nála hiányzik, sőt egészen hibás adatokat is írt le. Mindezeknél fogva a dolgozatot sikerültnek és különösen a pályadíjra érdemesnek nem tartjuk. De a mennyiben az mégis a jó törekvés és szorgalom tanúsításának tekinthető, a további tanulmányokra való buzdítás céljából, van szerencsénk 40 frtnyi szorgalomdíj kiadását tisztelettel indítványozni.

Kolozsvárt, 1894. máj. 23. Dr. Farkas Lajos, Dr. Kiss Mór.

A kar a jelentésttevő szaktanárok véleményét elfogadja és a pályamű szerzőjének 40 frt szorgalmi díjat szavaz meg.

A jelíges levél felbontatván, ebből Kolosvári Bálint II-od évi joghallgató neve tűnt ki.

III. Dr. Óvári Kelemen és Dr. Kolosvári Sándor ny. r. tanárok véleményes jelentése a jogtörténetből 3. sz. alatt kitűzött pályakérdésre beérkezett egyetlen pályaműről.

Tekintetes kar!

A jogtörténetből a f. 189³/₄ tanévre kitűzött 3. sz. pályakérdés a következő: „Fejtsék ki a végrendeleti öröklés története, különös tekintettel a magyar jogéletre.“

Beérkezett 288—89³/₄ jksz. a. a szabályszerű határidőben egy „Excelsior“ jeligével ellátott pályamunka.

A szerző bár röviden, de elég találóan szól a tulajdon, a család s az ezekkel okozatosan kapcsolatos örökösödés ősi koráról, keresve, de föl nem találva abban a végrendelet első nyomát, mely csak a rómaiaknál tűnik föl, a nélkül azonban, hogy annak valódi gyökerét megtalálhatnók.

Majd áttér a germánok örökösödési jogának vizsgálatára, melynek szellemével a végrendelezést ellenkezett, míg végre ez a római és egyházjog befolyása következtében oda is behatol; azután tárgyalva a germánoknál a végrendelezést megelőzőleg dívott s ennek fejlődési phasisaiként tekinthető intézményeket, előadja azt az útat-módot, melyen az egyház az ő részére szóló végrendelezésekkel az általános végrendeleti örökösödés számára a tért előkészítette; s utalva arra, hogy hol honosodik ez meg korábban, hol később, magának a végrendelezési jognak ismertetésébe bocsátkozik, vizsgálódásaiban kiterjeszkedvén a vég-

rendelkező alanyokra, a végrendekezés tárgyaira, a végrendekezési jognak a törvényes örökösök jogát megvédő korlátozásaira, s különösen a köteles rész intézményére, a kegyes hagyományokra, a végrendekezés formáira, az egyszer tett végrendelet megmásítására; az örökség megnyílására, a végrendeleti végrehajtókra s a kitagadásra. Végre külön fejezetet szentel a magyar végrendekezés jog történetének, a melynek menetére határozólag az ingatlan sajátos természete folyt be; feltűnteti mi hatással volt a végrendekezésre a vagyonnak ősi és szerzett, adományi és nem adományi mivolta; s a végrendeletek alakiségának történetével be-
zárja művét.

E pályamunka voltaképen a végrendeleti örökösödés történetének rövid vázлата, írójának a bevezető sorokban kifejezett szándéka szerint ennél több nem is akart lenni. Mint ilyen vázlat, ha nem is teljesen, de elég jól sikerült. S pályázó egészen jó úton indult meg, helyes irányban haladt tovább, s nem minden eredmény nélkül jutott célhoz. Oly munkára, mely a felvetett kérdéssel az európai jogfejlés szempontjából tüzetesen foglalkoznék, nem támaszkodhatván, kénytelen volt az egyes nemzetek jogtörténeteit tanulmányozni, hogy azok fejlődésének különböző jelenségeiből az általános európai fejlődés vonásait felismerhesse. Bő nyelvismereténél fogva tanulmányozhatta a francia, spanyol, olasz, német, svéd írók jogtörténeti műveit s a különböző nyelvű nemzeti jogforrásokat is, a melyeket arra használt, hogy önállólag alkossa

meg véleményét; szorosán ragaszkodik tárgyához a melytől egy percnyire sem tér el; nyelvezete komoly, higgadt, jogászhoz illő, irálya kezdettől végig tiszta, világos. De hátrányára szolgál, hogy a család és vagyon történetére kelleténél kevesebb súlyt fektetett, holott maga kijelenti, hogy a nélkül a végrendeleti örökösödés történetét sem foghatjuk föl helyesen; ha a család régi egységének fokozatos hanyatlását, a család különböző tagjai jogi állásának fejlődési folyamát, a vagyon különböző alkatelemeinek gazdasági s társadalmi szerepét, a városi élet jelentőségét tüzetesebben vizsgálta volna, bizonyára teljesebb képét adhatta volna a végrendeleti örökösödés fejlődésének, mint a minőt ez említett mozzanatoknak nagyon kis dióhéjba szorítása következtében tényleg adhatott; s a magyar jogot illetőleg is a tényleg elért eredménynél nagyobb mutathatott volna föl, ha azt nem külön fejezetben, hanem az európai fejlődés előadásával kapcsolatosan tárgyalta volna, s bizonyára nem került volna ki figyelmét, hogy a mi jogunkban is voltak a végrendelezést megelőző, azokhoz való átmenetet előkészítő intézmények, melyekről a hazai végrendeleti örökösödéssről szóló külön fejezetben egészen megfeledezett. De e hiányok daczára is, tekintettel azon útjában állott nehézségekre, tekintettel arra, hogy munkájában már lényeges tévedés nem fordul elő, mint az, hogy egy és ugyanazon intézménynek két külön formáját, az a f f a t o m i á t és a g a r a t h i n x e t két külön intézvényként állítja oda; tekintettel a munkálatnak fent érintett előnyös

oldalaira s a megállapított eredmények helyes voltára, részére a kitűzött 80 frt pályadíjat kiadhatónak véleményezzük.

Kolozsvárt, 1894. máj. 23. Dr. Óvári Kelemen, Dr. Kolosvári Sándor.

A kar a jelentésttevő szaktanárok indítványát egyhangúlag elfogadja és a pályamű szerzőjének a 80 frt pályadíjat megszevazza.

A dékán által felbontott jeligés levélből Szász Zsombor IV-ed évi joghallgató neve tűnt ki.

IV. Dr. Kolosvári Sándor és Dr. Pistorý Mór ny. r. tanárok bírálatos jelentései a magyar magánjogból kitűzött 4. számú pályakérdésre beérkezet egyetlen pályadolgozatról.

Tekintetes kar!

A magyar magánjogból kitűzött pálya kérdésre „Az ingatlan tulajdon korlátozásai a multban és jelenben“ 267—189³/₄ jksz. alatt, eme jeligével: „a kié a föld azé a haza“ egy pályamű érkezett be, a melyet tisztelettel alúlirottak átolvassván és megbírálván, arra véleményes jelentésünket a következőkben van szerencsénk előterjeszteni:

A pályamű összesen 285 negyedréti írott oldalra terjed, az értekezés anyaga egy általános tájékozásra szánt bevezetésen kívül, minden további beosztás nélkül incontinuo I—IV pont alá van berendezve.

A bevezetésben pályázó kiindulási pontját a legrégebb korbá helyezi és elmondja, hogy nemzetünk a honfoglalás és alapítás idejében magán

ingatlan tulajdont még nem ismert. Majd Hajnikra útalással jelzi Szent István óta az Árpádok alatt a magyar birtok megalakulását. Itt oda vezető lépcsők nélkül egyszerre a nemesi tulajdon régiójába találja magát a pályázó és úgy beszél a nemesi ingatlan tulajdonról, a mely szavai szerint „minden magánjogi szolgáltatástól ment“ és a melynek a kisebb királyi haszonvételek külön jelleget adtak. Minden előző tétel vagy megkülönböztetés felállítása nélkül következtetésképen veti oda a nemesi ősi (szállás) és adományos birtokok között való eltérést és arra mutat, hogy az ősi birtok eredeti fogalma, az adományos birtokok felölelésével mikép nyer tágasabb kört és részletezi, hogy Werbőczy korában mit tekintettek ősi birtoknak.

Ezután áttér a feudális természetű praedialis birtokokra, szólván a praedialis nemesekről, ezek honvédelmi kötelességéről; továbbá a kunokról s egyáltalában a polit. értelemben vett részről. Nem hagyja említés nélkül a városi polgárokat, a széke-lyeket, királyföldi és szepességi szászokat sem és abban kulminál befejezésül, hogy az 1848-iki törvényhozás elvi határozmányai, az absolut uralom életbe léptetett törvényei és az orsz. bir. ért., ideiglenes szabványai egyenlő alapra fektetett ingatlan tulajdont hoztak létre Magyarországon.

Az értekezés I. részében, mivel az egyéni tulajdon a családtulajdonból szakadt és fejlődött ki, a családi tulajdon természetéből eredő korlátozásokat tárgyalja, a melyek leginkább a rendelkezési szabadság megszorításában jelentkeztek, a mi-

hez a korlátozásoknak egy másik kútforrása is járult a szent korona joghatóságában. Az előbbi megszorítások szolgálatába állítja az aranybulla 4-ik pontját és az ősiséget megalapító 1351. évi törvényt.

A II-ik részben „a középkori jogélet privilégiumokon alapuló talajából keletkezett kiváltságos osztályok haszonvételi jogai“ cím alatt a kisebb haszonvételeket tárgyalja, vámrev jogot, vadászat és halászati jogot a király bánya főúri jogát, ebből a többi b.-jogok származékos voltát, a maximiliana és legújabb korban az osztr. bánya törvénykönyv életbeléptetését stb.

A III-ik részben azt igyekszik kimutatni, hogy a privilégiumokon és családi előjogokon alapúlt korlátozások miképen engednek helyet a közérdek követelményeire helyezkedő korlátozásoknak és itt sorba veszi a vizek és csatornák szabályozására, a mocsarak lecsapolására, a vízjogi viszonyok, a Tisza és mellékfolyói szabályozására, a futóhomok elfojtására, az erdő pusztítás megakadályozására, az építés rendészetre és közegészségre, iparvállalati építkezésekre, temetkezési területek használatára és végül a kisajátításra vonatkozó régibb és legújabb törvényeknek és rendeleteknek nem csak a tulajdon kisebb-nagyobb mérvben korlátozó intézkedéseinek feltűntetését, hanem egyéb a kérdésre nem tartozó intézkedéseit is helyén valónak találta értekezése keretébe illeszteni.

A IV-ik részben a tulajdon magánintézkedésekre visszavezethető korlátozásait és pedig úgy a használatra, mint a rendelkezésekre vonatkozókat

adja elé. Szól a szervitusokról, a régi magyar és az újabb fekvő illetőleg a jelzálogról, a dologi terhekről, az elidegenítési jog fenntartásáról és végül a családi hitbizományokról.

Az itt felsoroltakból kitetszik tek. kar, hogy pályázó olyan széles területre vetődött, a melyen nem hogy a kezdő, de még a teljesen járatos ember is a csötlés-botlásnak sőt még az eltévedésnek is könnyen ki van téve.

Az kétségbe vonhatlan, hogy pályázó igen nagy szorgalommal tanulmányozta nem csak a régi kútfőknek és emlékeknek nagy tömegét, hanem az irodalom termékeit, az országos törvényeket és rendeleteket is. De a feldolgozást tekintve, jogtörténeti bevezetésében hiányzik a régi és az újabb idők jogfejléményei egymásutánjának és azok egymásba kapcsolódásának felismerése, a minek következménye az, hogy a bonczoló és helyesen ítélő tehetséget az ide is, oda is kapkodás helyettesíti, a mely nem uralja anyagát.

Az értekezés I—IV alatt a pályázó kiindulási pontjai eléggé helyesen vannak megválasztva és az a gondolatmenet, a melyet magának alkotott, egészen jó munka adására is alkalmas lett volna. De a gondolatmenet fonalát a nagy tömegben elvesztvén, az oda nem tartozó dolgok és rendelkezések felsorolása mellett nem tudta tárgyát kidomborítani; sőt tévedésekbe is esett, a többi közt például, a midőn még a mai jelzálogot, dologi terheket stb. is a fekvő tulajdon korlátaiként tekinti.

A munka stilusa eléggé szabatos bár a frázi-

soktól nem mentes. Sok forrástanúlmánya nagy szorgalma és az értekezés eszmemenetének bár nem követett, de helyes megállapítása a pályázót nem apálya díjra ugyan, de 50 frt julalomra érdemesítik.

Kolozsvárt, 1894. máj. 23. Dr. Pisztóry Mór, Dr. Kolosvári Sándor.

A kar a bíráló szaktanárok indítványát egyhangúlag elfogadja és a pályamű szerzőjének 50 frt szorgalomdíjat szavaz meg.

A jelítés levélből Hunwald Lajos II-od évi joghallgató neve tűnt elő.

V. Dr. Jancsó György és Dr. Óvári Kelemen ny. r. tanárok jelentése a polgári törvénykezési jog köréből 6. szám alatt kitűzött egyetlen pályaműről.

Tek. jog- és államtudományi Kar!

A polgári törvénykezési jog köréből, az 189³/₄-ik tanévre 6. sz. a. ismételten kitűzött következő pályakérdésre: „Az előkészítő períratok szerepe a szóbeliségre és közvetlenségre fektetett polgári perben“ — a szabályszerű határidőben, egy pályamunka érkezett be, 285 — 189³/₄ jksz. és „Excelsior“ jelige alatt.

E műre vonatkozólag jelentésünket a következőkben van szerencsénk előterjeszteni:

A pályamunka egy 6 lapra terjedő előszón kívül, 208 negyedréti oldalon tárgyalja a kitűzött kérdést és a következő beosztással bír:

I. Előszó I — VI lap.

II. Források 1 — 9 lap.

- 1) A szóbeliség és közvetlenség nálunk 9—20 lap.
- 2) A szóbeliség és hazai jogéletünk 20—32 lap.
- 3) Az előkészítő períratok általában 32—47 lap.
- 4) Az előkészítő períratok a nevezetesebb perrendekben, európai perrendekben 47—49 lap.
 - a) Franciaországban 49—73 lap.
 - b) Hannoverában 75—85 lap.
 - c) Bajorországban 86—90 lap.
 - d) Németországban 91—107 lap.
- 5) Az előkészítő períratok szerepe a Plósz és Emmer féle tervekben 107—113.
 - A) A törvényszék előtti eljárásban 113—147 lap.
 - B) A járásbiróságnál 147—153 lap.
 - C) Kivételes eljárásban 153—172 lap.
 - D) Felelőviteli eljárásban 172—181 lap.
- 6) Különböző nézetek az előkészítő períratok szerepére nézve 181—218 lap.

Szerző az előszóban nyíltan bevallja, hogy ő azonos a múlt 189^{2/3}-dik tanévben ugyane kérdés feldolgozásával pályázott és 70 frt szorgalomdíjban részesített szerzővel. Előadja szerző azt is, hogy miben egyezik meg jelen műve a tavalyival, és miben különbözik attól?

Minthogy e szerint nem egy új, hanem lényegében véve a tavalyi pályaművel állunk szemben, a melyen szerző megtette ugyan azoknak a hibáknak a kijavítását, a melyekre a tavalyi bíráló rá mutatott, sőt egyes hibásnak tartott részeket újból átdolgozott, vélt hibákat pedig, proprio motu, pótolta: ennél fogva kétségtelen, hogy szerzőnek a mostani mű előállítására, aránytalanul könnyebb volt, mintha

a feltett kérdést először és teljesen újból dolgozta volna fel.

A kérdés tehát most már csak az lehet: vajjon szerző annyira javított-e tavalyi munkáján, úgy a mi a tartalmat, valamint a mi a főleg kifogásolt irályt illeti, hogy most már kiadható-e neki a pályadíj?

Ez nem mondható. A tartalom egészbe véve a régi, pedig ez egy újra átdolgozásnál, a hol szerzőnek sem a tudományos anyag összehordása, berendezése, sőt egészben véve, feldolgozás sem ad már lényeges munkát, nem csekély hiány; mert ilyen esetben a korábbinál már sokkal tartalmasabb munkát lehet és kell előállítani. A mi pedig az irályt illeti: igaz ugyan, hogy ezen szerző lényegegesen javított, de azért az ma sem mondható szabatos magyar jogi irálynak s főleg nem provincialismusoktól mentesnek.

Ezeknél fogva a pályadíjt most sem véljük szerző részére kiadhatónak.

Tekintettel azonban arra, hogy szerző újból foglalkozott egy igen nehéz perjogi kérdéssel; tekintettel továbbá arra, hogy szerző foglalkozásának az eredménye jelen művén meglátszik, a mennyiben azon sokat javított és bővített, irályát pedig úgyszólván átdolgozta: ennél fogva szerző szorgalomdijban volna részesíthető.

Minthogy azonban szerző az „előszóban“ magát félreismerhetlenül megjelölte: ezzel olyan alaki hibát követett el, a mely őt a díjtól elzárja.

Kolozsvárt, 1894. május 22. Dr. Jancsó György, Dr. Óvári Kelemen.

Ennél fogva a kar szerzőt jutalomdíjban részesítendőnek nem találta.

VI. Dr. Werner Rezső és Dr. Haller Károly ny. r. tanárok jelentése a büntetőjog köréből 9. szám olatt kitűzött pályakérdésre beérkezett 2 pályaműről.

Tekintetes jog- és államtudományi kar!

A büntetőjog köréből kitűzött 9. számú azon pályakérdésre: „Hasonlíttassék össze a büntettek és vétségekről szóló magyar büntetőtörvénykönyv általános részével, kritikailag méltattassanak a leglényegesebb elvi eltérések,“ — a szabályszerű határidőben két pályamű érkezett be és ugyan: 1) az egyik 280—189³/₄ jksz. alatt f. évi ápril 27-én, melynek jeligéje: „οὐδεις ἀνθρώπου δεινότερον ξῶον“ Sophokles Antigone chor. 2) — b) a másik pedig 189—189³/₄ jksz. a. f. évi ápril hó 30-án e jeligével ellátva: „C'est le triomphe de la liberté, lorsque les lois criminelles tirent choque peine de la nature particuliere du crime. Tout l'arbitraire cesse: la peine ne descend point de caprice du legislateur, mais de la nature de le chose; et ce n'est point l'homme, qui fait violence a l'homme.“ (Montesquieu De l'esprit da lois. Livre XII. Chap. II.), — mely pályaművek bírálataival tisztelettel alulírottak bizatván meg, van szerencsénk az erre vonatkozó véleményes jelentésünket a következőkben előterjeszteni:

Az első, görög jeligével ellátott pályamű 100 negyedréti oldalra terjed s külalakját tekintve a pályázati föltételeknek megfelel.

Tartalmát illetőleg a rövid bevezetés után, melyben az összehasonlítás tárgyát képező három büntetőtörvénykönyv keletkezése és életbeléptetése úgy szólván csak jelezve van, áttér szerző a nevezett büntetőtörvénykönyvek egyes fejezeteiben tartalmazott intézkedésekre, illetőleg ezeknek összehasonlító tárgyalására. A összehasonlításnál pedig akkép jár el, hogy a rokon tárgyú intézkedéseket egymásután a magyar, német és olasz btk. szerint ismerteti meg a nélkül, hogy a megegyezéseket és eltéréseket tüzetesebben megjelölné, azoknak törvényhozási indokait előadná; az egyes törvénykönyvek intézkedéseinek ismertetése is nem eléggé határozottan és világosan, sőt sokszor hiányosan és hibásan történik, úgy hogy nem igen lehet világos képét nyerni annak, miben egyeznek meg és miben, illetőleg mennyiben térnek el egymástól az egyes büntetőtörvénykönyvek. A megegyezéseknek és eltéréseknek magyarázatát ép oly kevésbé adja szerző, mint az összehasonlított intézkedéseknek bírálatát. Egy szóval szerző a pályakérdés kitűzésénél szem előtt tartott intentionak nem tett eleget, minél fogva művét a pályadíjjal jutalmazandónak nem tartjuk.

Mindazonáltal tekintve a szorgalmat, melyet műve szerkesztésével és leírásánál tanúsított és azon szakértelemre valló tanulmányt, mely művéből kétségtelenül kitűnik, további buzdításul és ösztönzésül 30 frt szorgalmi díjban véljük részesíttetni.

A másik Montesquieu-ből vett francia jeligéjű pályamű, mely az előbbinél jóval terjedelmesebb

(395 negyedretű oldalra terjed) s a külső kellékeknek szintén megfelel, tartalmilag is jóval fölötte áll az előbbinek.

Ez is rövid bevezetéssel kezdi tárgyalását, melyben futólagos pillantást vet a büntetőjog alapkérdéseire, névszerint a büntetésre, bűncselekményre, a büntetés alkalmazásának szükségességére a büntetőjogi határozatoknak idő és tér szerinti eltérésére s ez eltérés indokaira.

Ezután adja a büntetőjognak s különösen a büntetőtörvényhozásoknak rövid történetét (15—50. lap). Különösen kiemeli a francia, német, olasz büntetőtörvények keletkezésének főrészeit, hosszasan ismerteti a hazai codificationalis törekvéseket e téren: az 1878. V. tczk. keletkezésének leírását. Egyúttal beszámol azon eljárásról is, mely a magyar, német és olasz btkvek megfelelő intézkedéseinek összehasonlításával követendőnek tart.

Szerző a pályakérdés megoldását illetőleg helyes nyomokon haladt; föladatát általában helyesen fogta föl és oldotta meg. A rokon tárgyú intézkedések összehasonlításával ő is fejezetenként jár el azon sorrendben, a melyben azt a btkvekben találja, az egyes intézkedéseket ő is külön-külön ismerteti előbb a magyar, azután a német és végre az olasz btkv. szerint, de ezt határozottabb, kimerítőbb és világosabb fejtegetéssel teszi, mint az az előbbi pályamű, a mennyiben nem elégszik meg az egyes intézkedések puszta reproductiójával, hanem azokat törvényhozási indokaik és valódi értelmök felfejtése által magyarázólag ismertetni törek-

szik, úgy, hogy az olvasó tisztább képét nyeri annak, hogy az egyes törvényhozások ebben vagy abban a kérdésben mily álláspontot foglaltak el, mily elvet követtek; szerző azonkívül minden egyes fontos intézkedésnél — az összehasonlítást mintegy összegezve — külön megjelöli és kiemeli a btkvek megegyezéseit és eltéréseit; ezeket indokaira vezeti vissza, nemcsak, hanem többé-kevésbé behatóan meg is bírálja, sőt sok helyütt saját tudományos meggyőződésének kiemelésével önálló bírálatot is gyakorol.

Mindezeket figyelembe véve, szerzőnek a pályadíjat kiadandónak véleményezzük.

Kolozsvárt, 1894. május 23-án. Dr. Werner Rezső Dr. Haller Károly.

A kar a jelentést tevő szaktanárok véleményét egyhangúlag elfogadván, a 280—189^{3/4}. jksz. alatt beérkezett és görög jeligével ellátott pályamű szerzőjének 30 frt szorgalmi díjat szavaz meg; a 289—189^{3/4}. jksz. alatt beadott és Montesquieu-ből vett francia jeligével ellátott, másik pályamű szerzőjét pedig az egész 100 frt pályadíjjal jutalmazza.

A jeligés levelek a dékán által felbontatván, az első helyen nevezett görög jeligés mű szerzője gyanánt Lányi Sándor III-ad évi; a második helyen említett francia jeligés mű szerzője gyanánt pedig Farkasházi Fischer Zsigmond II-od évi joghallgatók nevei tűntek elő.

VII. Dr. Kuncz Ignác és dr. Vályi Gábor ny. r. tanárok jelentése, a politikából ki-

tűzött 11. számú pályakérdésre beérkezett egyetlen pályaműről.

Tekintetes Kar!

A következő jelige alatt benyújtott:

„Az állami élet azon fővezérelvei, melyek alkotmányát teszik, mindenkor a souverain hatalom körül forognak“. Ujkori alkotmányok II. k. Concha Győző, s a nagyságos Dékán úr által nekem megbírálás végett kiadott pályamunka fölött van szerencsém véleményemet előterjeszteni.

A pályázók által megoldandó kérdés az volt:

„Van-e szükség általában államtanácsra s különösen parlamentaris kormányval bíró államokban? Mit mond e kérdésre vonatkozólag a tudomány, s minő álláspontot foglal el a jelentékenyebb államok törvényhozása?“

Jutalma 70 frt.

A beérkezett egyetlen dolgozat mindenekelőtt az államtanács fogalmát állapítja meg. Államtanács alatt szerző azon állami szervet érti, a mely az államfőnek tanácsot ad, illetve hívatva van adni mindazon kérdésekben, melyeknek elintézése csak az államfő hozzájárulásával történhetik. Továbbá kiemeli szerző, hogy az államtanácsnak birói funkciója is lehet.

Az államtanács helyét az állami organisatióban megállapítandó, szerző azon következtetésre jut, hogy mind a három állami organum, mint önálló egész jelentkezik saját funkciója körében, a hová az államtanács, mint tanácsadó szerv be nem illeszthető. Ennélfogva nézete szerint az államtanács

a három fő állami organumon kívül egy oly szerv, illetve fő állami tényező mellé járul, mely a három fő állami hatalomnak oly lényeges kiegészítője úgy külön-külön, mint együtt véve, hogy anélkül az egyes önálló állami organumok sikerrel és céltudatosan nem működhetnének az egységes állami élet megvalósítása végett. Az államtanácsnak tehát az államfő mellett van helye, a kitől a különböző állami organumok az egységes működésre a lökést és az irányt kapják.

Szerző a mű 44. lapján adott programja szerint először azon kérdést törekszik megoldani hogy milyen lehet a parlamentarizmus, a hol az' államtanács a maga teljességében van, vagy volna érvényben? Majd később művének második felében megfordítva azt veszi figyelembe és azt vizsgálja, hogy a teljes parlamentarizmus mellett az államtanács minő helyet foglalhat el?

A dolgozat beosztása tekintetében kifogásolható, hogy szerző csak az utóbbi kérdésnek fölvetése után, művének második felében (a 44. és következő lapokon) ismerteti a parlamentarizmus lényegét, bár ennek ismerete nélkül a mű első felében tárgyalt kérdés sem oldható meg.

A föntiekben vázolt fejtegetései alapján szerző azon következtetésre jut, hogy az államtanács a parlamentaris kotmányrendszerrel össze nem egyeztethető, mert e két intézmény együttes alkalmazása lépten-nyomon conflictusokra, visszás helyzetekre vezet s vagy a teljes parlamentarizmus kifejlődését akadályozza meg, vagy pedig az államtanács sze-

repét, — mint az angol példa is bizonyítja, — pusztá formasággá súlyeszi.

Kiemeli még szerző, hogy az államtanácsnak birói funkcióját is könnyen pótolhatjuk a közigazgatási, fegyelmi és rendes bíróságok útján.

Helyesen jegyzi meg azonban szerző, hogy parlamentarizmus kormányrendszerrel nem bíró államokban az államhatalom működésére nem foly be zavarólag az államtanács, mert ily államban a miniszterek nem játszanak oly irányadó vezérszerepet, hanem csak magas rangú hivatalnokok, kik csak azért felelősek, hogy a nekik előírt módon jártak-e el. (31. és 43. lk.)

Bírálat alá vevén ezen pályamunkát, ki kell emelnem, hogy a fönt idézett pályakérdés kettős föladatot tűzött ki: Egyfelől t. i. az államtanács kérdésének dogmatikus módszer szerint való megoldását, másfelől e kérdés állásának ismertetését a tudományban és a jelentékenyebb pozitív jogokban.

Ezen kettős föladatot szerző igen különböző sikerrel oldotta meg. A dogmatikus fejtegetés bár nem teljesen kimerítő, mégis a pályakérdés követelményének kellően megfelel. Ellenben a kérdésnek pozitív jogi és irodalmi ismertetésével szerző nagyon is röviden végez. Az angol és a francia államtanácsokkal tüzetesebben foglalkozik ugyan de a modern államtanácsok rendszeres fölfogása azoknak az egyéni sajátságokat föltüntető csoportokba foglalása s így a kérdés ezen részének ha nem is a maga részleteiben, de minden esetre a

pályakérdésnek megfelelően a maga totalitásában való áttekintése jelen pályamunkában nem található.

Ezen fogvatkozás daczára, miután a kitűzött pályakérdésben a szerzőnek eléggé sikerült dogmatikus megoldás a fontosabb résznek tekinthető, továbbá miután szerző az általa használt kútfők útmutatása nyomán elég magas álláspontból és biztos pillantással át tudja tekinteni a politikai tényezők nagy rendszerének működését és gyorsan fölismeri az élet praktikus követelményeit, ennél fogva még buzgóbb pozitív kutatásra való ösztönzése végett van szerencsém a szorgalomdíj fejében 40 frt kiadását indítványozni.

Kolozsvár, 1894. május 23-án. Dr. Kuncz Ignác, egyet. rendes tanár. Dr. Vályi Gábor.

A bíráló szaktanárok indítványa alapján, a kar a pályamű szerzőjét 40 frt jutalomdíjban részesíti.

A jeligés levélből kitűnt, hogy e mű szerzője, Sükösd Zsigmond III-ad évi joghallgató.

A jog- és államtudományi karnak 1894. május 23-án tartott VIII-ik rendes üléséből. Dr. Jancsó György, e. i. dékán.

II.

Az orvostudományi kar jelentése.

Tekintetes egyetemi Tanács!

Az 1893/4-iki tanévre a kolozsvári egyetem orvosi kara 14 pályakérdést tűzött ki Kolozsvár szab. kir. város alapítványából.

A szabályszerű határidőn belül 6 pályamunka nyújtott be, még pedig a sebészetből, belgyógyászatból, boncztanból, élettanból, általános kórtanból és gyógyszer-tanból kiírt pályakérdésekre egy-egy pályamunka.

A beérkezett dolgozatok szaktanároknak adtak ki bírálati jelentéstétel céljából; e jelentések a karnak 1894. április 27-én tartott VII. rendes ülésében tárgyalattak és egyhangúlag elfogadtattak.

Karunk a bírálati jelentéseket egész terjedelmükben, valamint az ezek alapján egyhangúlag hozott határozatokat a következőkben terjeszti tisztelettel a tekintetes tanács elé.

Tekintetes Tanári Kar!

Kolozsvár városa alapítványából 50 forinttal jutalmazandó sebészeti pályakérdésre: „Irassanak le a mell- és mellüri kóralakok sebészi szempontból“ 490—1893/4 orvk. sz. a. egy pályamunka érkezett be. Véleményünk e munkáról a következő:

A pályamunka jeligeje: „Qui habet tempus habet vitam“ és 239 negyedréti oldalra terjed.

A bevezetés — 2 oldalon — a dolgozatban követendő felosztást jelzi, mely szerint a mellüri bántalmakat következő csoportokra osztja: sértésekre, lobokra és újképletekre.

A 7—18. lapon az antisepsist és asepsist vázolja rövid vonásokban, majd pedig a kórodán alkalmazásban levő sebkezelést.

A 19—20. lapon irodalmi forrásait — szám szerint 23 db — sorolja fel.

A mellkas sérüléseinek fejezetét a 21. odaltól a 166. oldalig tárgyalja, kezdve a sternum, bordák töréseivel és ficzamaival, átmenve azután a mellkas sebzéseire, melyeket két csoportra oszt: át nem hatoló és áthatoló sebzésekre; az empyema kezelésének új fejezetet szentel.

Minden nagyobb fejezet után közli kórodánkról az odavágó kórtörténeteket, az anyagot az utolsó négy évből véve.

A cavum mediastini, szívburok, nagy edények, oesophagus és ductus thoracicus sérüléseivel befejezi a fejezetet.

A mellkas lobos bántalmait a 167—206. lapig tárgyalja. E fejezetet a furunculus, carbunculus, phlegmonosus folyamatok és tályogokkal vezeti be; átmegy azután a csontok acut és idült lobjaira. Hat táblázatos kimutatáson tárgyalja a klinikán észlelt idevágó 29 esetét, melyek közül 14 gyógyúlt, 9 javúlt, 3 gyógyúlatlan távozott és 3 meghalt.

A peripleuritist, mediastinitist, tüdőtaályogokat, tuberculosist és pericarditist a munka keretéhez képest elég kimerítően tárgyalja.

A munka harmadik részének, a daganatoknak, 31 lapot szentel. A kiinduló pontra tekintve, két csoportra osztja őket, a szerint, a mint a lágyszövetekből, vagy csontból indulnak ki. Az egyes daganatalakok rövid jellemzése után áttér azok gyógykezelésére, a mely azok kiirtásában áll.

A tüdő, pleura, mediastinum daganatjait tárgyalja ezután, felsorolva táblázatosan az idevágó klinikai eseteket is.

Az aneurysma aortaeval fejezi be dolgozatát, tárgyalva azt úgy kórboncztatni, mint klinikai szempontból, felhozva három érdekes esetet, melyek utóbbi időben a klinikán előfordultak, s melyek közül kettő különösen azért nevezetes, mert feletük zörej nem volt hallható.

A dolgozattól egy igen érdekes rész, az emlő daganatainak és lobos bántalmainak leírása, hiányzik. E hiányt szerző maga is belátja s magát az idő rövidségével menti.

Az egész dolgozat különben érthetően és világosan van írva, a stylus és mondatszerkezet egyszerű. Ha bár némely tételeiben téves gondolatokat és állításokat tartalmaz, egészben véve mégis odaadó szorgalomra és elég figyelemre alapított tanulmányra mutat.

Ajánljuk ennélfogva a kitűzött 50 forintnyi jutalomdíjra.

Dr. Brandt József a sebészet ny. r. tanára, mint szakbíráló. Dr. Szabó Dénes a szülészet és nőgyógyászat ny. r. tanára, mint társbíráló.

E bírálatos jelentést a kar egyhangúlag elfogadván, a „Qui habet tempus, habet vitam“ jellegű pályamunkának az 50 frt. jutalomdíjat odaítéli. A jeligés levél felbontatván, kitűnt, hogy a nyertes munka szerzője Fodor Ferencz orvostanhallgató, a kinek az 50 frt. jutalomdíj kiadatni határoztatik.

Tekintetes Orvostanári kar!

490—893/4. sz. a. »Kicsinyben rejlik a nagy, olyan sok a tárgy, s létünk oly rövid« jelige alatt

egy pályamunka érkezett be a következő cím alatt kiírt pályakérdésre: Mily változást mutat a vér fehérvérsejtjeinek számaránya a heveny fertőző betegségek lefolyása alatt; befolyásolható-e ezek aránya valamely behatás által és lehet-e a fehér vérsejtek számának változásából a betegség lefolyására valamely következtetést vonni?

A munka kemény táblába kötve tárgymutatón kívül 215 oldalra terjed; mellékelve van 37 grafikus tábla.

A dolgozat több fejezetre van osztva és egy előszóval van ellátva. Ez utóbbiban indokolja szerző, hogy miért nem használta a vérsejtszámlálásra az aránylag legelterjedtebb Thoma-féle eljárást és leírja az általa követett módszert, melynek előnye pontosságán és gyorsaságán kívül abban áll, hogy a fehérvérsejtek absolut- és relativ száma egyszerre határozható meg.

A II. fejezet a fehérvérsejteknek physiologicus viszonyok közt észlelhető számával foglalkozik és számos idézetben mutatja ki szerző, hogy mennyire eltérők az adatok a fehér vérsejtek physiologicus számarányára nézve.

Szerző saját magán és más egészséges egyéneken tett vizsgálatai alapján úgy találta, hogy 8000 és 11000 között ingadozik köbmmtrnként a fehérvérsejtek száma és elvül tűzte ki, hogy megapadásról, illetőleg megszorodásról csak akkor szól, hogy ha ezen értékeket egyik vagy másik irányban legalább is 1000-rel találja nagyobbak, mivel kisebb eltérések igen könnyen lehetnek számlálási

hiba következményei. — Függelékül közöl néhány adatot az állatok fehér vérsejtjeinek számára vonatkozólag, melyekből (kissé sovány adat alapján) azt következteti, hogy állatoknál a fehér vérsejtek száma fordított arányban van az állat nagyságával.

A III. fejezetnek „a leukocytosis“ képezi címét. Definiálván a leukocytosist, felemlíti azt, hogy meg kell physiologicus és pathologicus leukocytosist különböztetni és tüzetesebben foglalkozik a physiologicus leukocytisissal, nevezetesen az emésztési leukocytosissal, hangsúlyozván Virchownak, Hofmeisternek és Schulznak vizsgálatait és az ezekre alapított nézeteket az emésztési leukocytosistra nézve. Szerző épen ezek alapján arra határozta magát, hogy vizsgálatait legalább 4 órával végzi a vizsgált egyén étkezése után, ügyelve arra, hogy a légzésnek, pulsusnak eredeti rythmusa külső körülmények által ne lett legyen zavarva.

Ezután áttér a kóros leukocytosira, nevezetesen a heveny fertőző betegségeket követőre, foglalkozván Virchownak, Jakschnak, Hallának, de különösen Simbecknek vizsgálataival, megemlítvén utóbbinak ama nézetét, hogy a leukocytosis a mikroorganizmusok által okozott fertőzésnek eredménye; hasonló nézeten van Schulz. Ezek után az irodalmi adatok után tárgyalja a pathologicus leukocytosis magyarázatára vonatkozó kísérleteket és az ezekből levont elméleteket.

A IV. fejezetben foglalkozik a fehér vérsejtek mennyiségével az egyes betegségeknél:

I. Először a typhus abdominalist tárgyalja

és felemlítvén Virchownak, Hallának, Sövensen, Simbeck, Rieder, Seidler, Maraqliano és mások nézetét, saját 12 esetére tér át, melyek mindegyike hosszabb időn át észleltetett és az észlelet részletesen van napról-napra feljegyezve és graficus görbén feltüntetve. Az eredményt a következő pontokban foglalja össze: 1) A fehér vérsejtek száma minden esetben apadt. 2) A betegség vége felé a leukocyták száma növekedett, bár a normalist az észlelési idő alatt nem mindenkor érte el. 3) Leukocytosist egyszer sem észlelt, még a betegség lezajlása után sem. 4) Chininadagolás és fürdők a leukocyták számára nem bírtak befolyással.

II. *Pneumonia crouposa* ra vonatkozólag, mások nézeteit előre bocsátva, leírja az általa észlelt 12 esetet és az eredményt következő pontokban foglalja össze: Az észlelt 12 eset közül 10-ben leukocytosis volt jelen. Ezek az esetek egynek kivételével kedvezően folytak le; a másik két esetben a leukocyták kisebb számúak voltak, mindkettő halállal végződött. 2) A leukocytosis görbéje párhuzamos a lázgörbével; a kriticus aláesés többnyire összeesik a hőmérsékével, néha 1—3 nappal megelőzi. 3) A leukocytosis foka nincs összefüggésben a hőmérsék magasságával és a megtámadott tüdőréssz nagyságával. 4) Chinin alkalmazása napján a leukocyták száma nagyobb.

III. *Tonsillitis*. Erre nézve szerző tudtával csak Halla végzett vizsgálatokat. Szerző 4 esetet vizsgált és azt találta, hogy 1) tonsillitis folliculárisnál és tons. nekroticánál leukocytosis volt jelen és

mondhatni, hogy a lázgörbe párhuzamosan halad a leukocytosis görbéjével. 2) A leukocytosis mindaddig fennáll, míg a torokban és mandolában a legcsekélyebb eltérés fennáll.

IV. Malariai árt hat esetet észlelt és az eredményt a következőkben foglalja össze: 1) Ugy a chronicus, mint az acut maláriánál, valamint malária után fennmaradó máj- és lépduzzanat esetében a fehér vérsejtek száma rendesnél kisebb. 2) A csökkenés legkifejezettebb a roham alatt, vagy a roham utáni napon. 4) Leukocytosist csak egy esetben észlelt a roham ideje alatt. 4) Chininadagolás után a leukocyták számára nézve a viszonyok nem változtak.

V. Dysenterianál szerző tudomása szerint vizsgálatok nem végeztek ez irányban. Szerző 3 heveny és öt ídült esetben végezte vizsgálatait és az eredményt következőkben foglalja össze: Azokban az esetekben, melyekben a székben vér feltűnőbb mennyiségben nem volt jelen, a fehér vérsejtek száma rendes volt, míg ha a szék kifejezetten véres volt, a leukocytosis is jól ki volt fejezve.

VI. Cholera asiatica 5 esetét észlelte következő eredménnyel: 4 esetben leukocytosis volt jelen, egyben a fehér vérsejtek meg voltak fogyva.

VII. Polyarthriti s rheumatica két heveny és három ídült esetét észlelte és azt találta, hogy polyarthriti s rheumatica acutanál, míg a hőemelkedés tart, a fehér vérsejtek meg vannak szaporodva; ídült ízületi csúznál a fehér vérsejtek száma rendesnél kisebb; salol és salicylsavas natron

a viszonyra nem volt befolyással; salipyrint a következő napon mülékony leukocytosis követte.

A VI-dik fejezet „a therapeutikai beavatkozások befolyását a fehér véresejtek mennyiségére“ tárgyalja és miután szerzőnek magának kevés alkalma volt ilyszerű észleletekre, csupán a hideg fürdők után észlelte a leukocyták szaporodását, míg chinin, salol és salicylsavas natron azokra befolyást alig gyakorolt, az idevonatkozó irodalmi adatokat sorolja fel részletesen.

A VII. fejezetben összefoglalja eredményeit 6 pontban. 1. alatt felsorolja azon bántalmakat, melyekben a leukocyták meg voltak szaporodva; 2. alatt azokat, melyekben a leukocyták száma változatlan volt; 3. alatt azokat, melyekben a leukocyták megfogytak; 4. hangsúlyozza, hogy a meglevő diagnostikai eszközökhöz arányítva a fehérvéresejtek számának meghatározása még nagy értékkel nem bir; 5. alatt felemlíti, hogy a prognosis megállapítására vonatkozólag csupán annyit lehet mondani, hogy a leukocytosis nélkül lefolyó pneumonia crouposa kórjósolata kedvezőtlenebb.

VIII. Melléklet czímén a táblázatokra vonatkozó magyarázatokat adja.

Az elsoroltakból kitetszik, hogy szerző munkálatához — mely már természeténél fogva sem lehet egyéb, mint első sorban adatgyűjtés, kellő készúltséggel, az irodalmi adatok szorgalmas átanulmányozása után, a rendelkezésre álló adatok józan kritikával való feldolgozásával fogott. A rendelkezésre álló beteganyagot nagy szorgalommal és

kitartással használta fel adatainak öregbítésére és bár elég nagy számú betegen tett észleletei kevésnek nem mondhatók, a következtetések levonásában mégis elég óvatos, mi mindenesetre helyes kritikára és nemkülönben arra vall, hogy szerző tudatában van annak, hogy mennyire elővigyázónak kell ily kérdések elbírálásában lenni akkor, midőn ily ingadozó természetű viszonyokra általános tételeket akarunk szabni.

Szerző irálya egyszerű, keresetlen és szorosán a tárgynál marad.

Mindezek alapján van szerencsénk ajánlani, hogy méltóztatnék a Tts. karnak a „Kicsinyben rejlik a nagy“ stb. dolgozatot a kitűzött jutalomra érdemesnek mondani, és tekintve azt, hogy a pályamunka kidolgozása nagy szorgalomra mutat, és ha egészen új adatokat nem szolgáltat is, a már eddig ösmerteket jelentékenyen bővítette és az azokból levonható következtetésekre szélesebb alapot szolgáltatott, az esetre, ha valamelyes összeg rendelkezésre áll, a kitűzött díjon felül is jutalmazni 50 frttal. A tek. tanári karnak alázatos szolgálói

Kolozsvárt, 1894. április 24-én. Dr. Purjesz Zsigmond egyetemi tanár, mint szakbíró. Dr. Genersich Antal mint társbíró.

E bírálatos jelentést a kar egyhangúlag elfogadván, a „Kicsinyben rejlik a nagy, olyan sok a tárgy, s létünk oly rövid“ jeligéjű pályamunkának az 50 frt jutalomdíjat 50 frt felüljutalmazással odaftéli. A jeligés levélke felbontatván, kitűnt, hogy a nyertes munka szerzői Filep Gyula és Pé-

terfi István orvostanhallgatók, a kiknek a 100 frt jutalomdíj kiadatni határoztatik.

Tek. orvoskari tanártestület!

Az 1893—94. tanévre a boncztanból hírdetett következő kérdésre: „Röviden leírandók és kidolgozandók az alsó végtag szálagai“, a megszabott határidőn belől egy pályamunka érkezett be „... requiritur, ex quibus principiis nostra corpora sint“ (Celsus) jeligével.

A munka 44 negyedrért oldalra terjed, tisztán és könnyen olvashatólag van írva, irálya tömör.

A munkához a következő készítmények vannak csatolva:

1. Czombízület tokszalagja; ízületi üreg befecskendezve; száraz készítmény.

2. Ugyanolyan készítmény, átmetszve a nyílirányú sík szerint; átmetszés után a befecskendési anyag az ízületi üregből Benzinnel kioldva.

3. Ugyanolyan készítmény, de vízszintes sík szerint átmetszve

4. Czombízület erősítő szálagai, nedvesen.

5. Görgeteg szálag, rostporczos ajak, nedvesen.

6. Térdízület tokszalagja; ízületi üreg befecskendezve; száraz készítmény, 2 drb.

7. Ugyanolyan készítmény, átmetszve a nyílirányú sík szerint, a befecskendési anyag kioldva, 2 drb.

8. Térdízület erősítő szálagai, tokszalag nélkül; nedves készítmény.

9. Síp-szárkapocscsonti ízület ; befecskendezett, szárított készítmény, átmetszve a homlokirányú sík szerint.

10. Az alszár csontközti szálaga; szárazon.

11. Boka, lábtő, lábközép és ujjak ízületeinek tokszálagai; befecskendezve, szárítva.

12. Ugyanezen ízületek erősítő szálagai, tokszálajok nélkül; nedves készítmény.

13. Bokai ízület; befecskendezett, szárított készítmény, átmetszve a homlokirányú sík szerint; befecskendési anyag kioldva.

14. Lábtő és lábközép ízületek, ugyanúgy előállítva, mint a 13. alatti és átmetszve a vízszintes sík szerint.

A mellékelt készítmények száma 16 s mindannyia nagy gonddal és ügyességgel van előállítva; a befecskendezett száraz készítmények úgy egészben, mint különösen az átmetszetek rendkívül tanulságosak s a szálagtán, illetve ízülettan előadását megkönnyítik, míg a hallgatóságra nézve a gyakorlatilag is igen fontos tan megértését és emlékezetben való megtartását nagy fokban elősegítik. Jutalmazásra érdemes e pályamunka azon szempontból is, hogy pályázó a benyújtott készítményekkel az intézet azon tananyagát, mely külső körülmények által nem befolyásoltatik s a minőnek gyarapítását az itteni csekély heveny tananyagnál fogva a sikeres és folytonos taníthatás szempontjából kell, hogy az intézet fontos feladatának tekintse, szép számmal bővítette.

Hogy a készítmény-collectio tökéletesebb lett

volna, ha előállítja pályázó a medenczeöv szálagait is, az bizonyos, de ez a hiány nem buzgalmán és jó igyekezetén múlt, hanem a csekély és készítmény előállításra nem is mindig alkalmas anyagon.

Mindezek alapján a kitűzött kérdést megoldottnak s a pályamunkát a kitűzött 50 frtnyi jutalomra érdemesnek ítéljük, nemcsak, hanem tekintettel a készítmények számára, szépségére és becses tananyagot szolgáltató voltukra, tisztelettel ajánljuk a tek. karnak, méltóztassék a pályamunkát, a megnyíltben ezt a jutalmazásra szolgáló alap megengedi, még 50 frttal felüljutalmazni.

Kolozsvárt, 1894. ápr. 24. A tek. karnak alázas szolgálói Dr. David a Leo, mint szakbíráló, dr. Udránszky László, mint társbíráló.

E bírálatos jelentést a kar egyhangúlag elfogadván, a „... requiritur, ex quibus principiis nostra corpora sint“ jeligéjű pályamunkának az 50 frt jutalomdíjat, 50 frt felüljutalmazással odaítéli. A jeligés levél felbontatván, kitűnt, hogy a nyertes munka szerzői Nesztor Emil V. éves és Finály György II. éves orvostanhallgatók, a kiknek a 100 frt jutalomdíj kiadatni határoztatik.

Tekintetes Orvoskari Tanártestület!

Az 1893—94-ik tanévben, az élettanból kitűzött pályakérdésre: „Tanúlmányoztassék kísérleti alapon a mellékvesék kiirtásának élettani hatása,“ egy pályamunka érkezett be „Világosság téged szomjazalak“ jeligével.

Az 59 negyedréti lapra tisztán és olvashatóan

leírt pályaműben, pályázó mindenek előtt röviden megokolja, miért választotta kísérleti anyagúl a rana esculentát. Majd ezen állatnál található boncztnai viszonyokat fejtegeti, különös tekintettel a vesék tájboncztanára. A mellékvesének ezen szervekhez való viszonyát bőven ismertetve, a mellékvesék boncztnai és szövettani leírását nyújtja. Ezek előrebocsátása után a mellékvesék kiirtásánál követett eljárásokról számol be, s az e műtéti beavatkozásoknál nyert tapasztalataiból röviden levonja a műtevés körül figyelemmel kísérendő óvrendszabályokat.

Körülbelül 130 állattal végzett kísérletei alapján részletes képet nyújt a kiirtás hatásáról.

Kísérleti eredményei lényegileg igazolják s egyszersmind kibővítik azt, a mit Abelonse és Langlois vizsgálatai nyomán, e tekintetből ismerünk. A műtett állatoknál, az évszak szerint változó idővel a kiirtás után, erős izomgyengülés mutatkozott, mely az alsó végtag izmain lépett fel, s innét terjedt fölfelé. Ezen gyengeség folytonos fokozódása miatt az állatok végtére semmiféle mozgásra sem voltak képesek, s ezen lethargiás állapotban elhaltak. A halál bekövetkezésének ideje nem volt egyforma az egyes állatoknál, nem állott határozott arányban a testsúlyhoz, függött azonban általában véve attól, hogy a kísérlet mily évszakra esett. Téli békák a mellékvesék kiirtását tovább éltek túl, mint a tavaszig fogságban tartott állatok. A halál felléptének idejében azonkívül különbséget okozott még az is, vajjon a mellékvesék kiirtása

után csendesen pihenhetett-e az állat, avagy mester-ségesen fárasztatott, tehát izommunka végzésére készítették. Az állatok nyugalmanak megzavarása, halálukat általában véve siettette.

Az elhullott állatokból nyert ideg-izom készítmények megvizsgálásánál ezen feltűnő jelenségeket lehetett észlelni, hogy teljesen ép, vagy csak kis mértékben gyengült musculodirect ingerlékenység mellett, a neurodirect ingerlékenység erősen megcsökkent, ép úgy, mint a hogy ezt a curare méreghatásánál észlelni lehet.

Ha a már erősen gyengülő állatnak véreirei 0.6% Na Cl oldattal áramoltattak keresztül, s az által vére ezen folyadékkal helyettesítettett, a méreghatás időleges kirekesztésének jelensége gyanánt, általános megkönnyebülés, az izomerő többé-kevésbé kifejezett javulása mutatkozott. A mellékvesék kiirtásának hatását tökéletesen ellen-súlyozni ez úton nem lehetett, de az izomgyengeség előrehaladó kifejlődésének, s evvel az állat halálának késleltetése sikerült. Hasonlóan, rövid időre legalább, meg lehetett menteni az állatok életét az által, még akkor is, ha az izomgyengeség már erősen kifejlődött, hogy az állat bőre alá, leg-czélszerűbben a háti nagy nyiroktömlőbe, egy ép állatból frissen kivett s péppé zúzott mellékvese varratott be.

A mellékvesék kiirtása után, a vérkeringésben s ezzel az egyes izomcsoportoknak vérrel ellátásában létrehozott különbségek megváltoztatták az izomgyengeség kifejlődését a két testfelen, vagy

az egyes testtájak szerint. Egyik vagy másik vér-
edény törzsnek pl. az art. cruralisnak lekötése
után pályázó azt észlelte, hogy a neurodirect inger-
lékenység csökkenése sokkal jobban fejlődött ki
az épen hagyott vérkeringésű végtagon.

Hogy a mellékvesék kiirtása után sajátságos
méreghatású anyag halmozódik fel a vérben, annak
igazolására szolgál azon észlelés, hogy a már
erősen gyengülő állatok vére, defibrinálás után, ép
állatok véredényrendszerébe fecskendezve, ezeknél
erős izomgyengeségben nyilvánuló, de nem halálos
mérgezést váltott ki.

A vázolt észleléseknek könnyebb elemezhetése
céljából, pályázó néhány kísérleti jegyzőkönyvet
részletesen is közöl, s ezekben, valamint az ide
csatlakozó fejtegetésekben még néhány észleletről
számol be, melyekről fennebb említés nem történt.
Igy általában véve feltűnt a szembogárnak erős
megszűkülése, a fehér vérsejtek számának emel-
kedése, bárha ezen utóbbi jelenség nem volt állandó.
Több esetben ezenkívül az állat vérében a ren-
desnél sokkal kisebb vörösvérsejtek voltak nagy
számmal láthatók.

Mindezek után, pályázó végül azon kísérleteiről
számol be, melyeket annak megismerése céljából
végzett, mily hatással van a mellékvesék kiirtása a
gázcserére. E tekintetből azon néhány kísérlet,
melyet pályázó összehasonlító alapon végzett, arra
látszik utalni, hogy a mellékvesék kiirtása után
békáknál a Co_2 kiválasztása megfogy.

A fentiek tanúsága szerint a pályaműben nagy-

számú kísérleteken alapuló gazdag észlelési anyag van letéve, s e tekintetből a pályamű dicséretes szorgalomról és igyekezetéről tesz tanúságot. Hiányos azonban az idevágó szakirodalomnak méltatása, s ép úgy nem egészen kielégítő az ép mellékvesének, valamint a sikeresen műtett állatok szerveinek szövettani megvizsgálása. Az egyes kísérletek leírásánál az észlelések értelmezésébe itt-ott hibák csúsztak be, s több helyütt a kísérleti eredmény kidomborítása fogyatékos, a mennyiben a fontos jelenségek elhanyagolása mellett, inkább mellékes tünetek nyertek tüzetesebb hangsúlyozást.

A dolgozatnak még egy hátrányára kell reámutatnunk t. i. arra, hogy annak szövegezése pongyola, elhamarkodott, és irányi, valamint értelemzavaró tollhibák is találhatók benne.

Mint hogy azonban pályázó általában véve jeles szorgalommal dolgozott, a munka említett hátrányai is bizonyára részben a rendelkezésre állott idő rövidségére vezetendők vissza, s a leírt észlelések a kitűzött kérdés megvilágosításához több új adattal hozzájárultak, a munkát jutalomra sőt felüljutalmazásra is érdemesnek tartjuk, s ennek megfelelően tisztelettel javasoljuk a Tekintetes Orvostudományi Tanártestületnek, hogy a kitűzött pályadíj a „Világosság téged szomjazalak“ jellegű munka szerzőjének kiadassék, s a mennyiben elegendő pénz áll rendelkezésre, a munka 50 frt felül jutalmazásban részesíttessék. A Tekintetes Orvostudományi Tanártestületnek alázatos szolgálói.

Kolozsvárt, 1893. ápr. 27-én. Dr. Udránszky

László mint szakbíráló, Dr. David a Leo mint társbíráló.

E bírálatos jelentést a kar egyhangúlag elfogadván, a „ Világosság téged szomjazalak“ jeligéjű pályamunkának az 50 frt jutalomdíjat 50 frt felüljutalmazással odaítéli. A jeligés levél felbontatván, kitűnt, hogy a nyertes munka szerzői Csiky Tivadar III. éves és Eckert Jenő IV. éves orvostanhallgatók, a kiknek a 100 frt jutalom kiadatni határoztatik.

Tekintetes Orvoskari Tanártestület!

Az általános kórtanból a folyó tanévre a következő pályakérdés volt kitűzve:

„Vizsgáltsák meg önálló kísérletek segítségével, hogy szenved-e valami változást pathogén mikrobák fertőző képessége, ha beoltás után magas hőmérsék hatásának teszi ki az ember a fertőzött állatot“.

E kérdésre 490—1893—4. oksz. a. egy pályamunka érkezett „Labor omnia vincit“ jeligével.

A dolgozat 100 írott 4-rét lap. 1—20 l.ig tárgyalja szerző magas hőmérsék hatását nagyjában az egyetemes szervezetre, különösbbe a vérre. A 21—50 lapon ismerteti vázlatosan a vér mikrobaírtó képességét bizonyító kísérleti adatokat, egy-egy szót tesz az immunitásról. 51—64 lapon vázolja a mikrobagyöngítés módjai némelyikét.

Ezután áttér a tulajdonképpeni tárgyra, s miután 8 lapon előadta az eddig tett idevágó kísér-

letek eredményét, saját kísérletei leírásához fog a 73. lapon. Leszámítva azt az egy-egy kísérletet, a melyeket a kolera, hagymáz mikróbájával, továbbá a tetragonussal és Metschnikoff-bacillussal tett, a lépfenebacillussal foglalkozott kizárólag. A kísérlet berendezése abból állott, hogy egyszerre mindig 2—2 nyúlat oltott be a lépfene fertőző anyagával. Egyiket ellenőrzésre használta fel, a másikat pedig Claud Bernard-féle melegítő szekrényben magas hőmérsék hatásának tette ki. Az átoltásokat a megelőző kísérlet alkalmával elhalt melegített állatból készített tenyészetből tette. Az első kísérletsorozat eredményét az I. táblázatban foglalja össze a szerző; 5 használható kísérlet van benne. Az ellenőrző kísérleti állatok élettartama körülbelől 36—43 óra, a melegítetteké pedig 42—67 óra. Ez utóbbiak a kimutatás szerint körülbelől 3—24 órával éltek túl az előbbieket, még pedig a túlélő idő fokozatosan nő a kísérletek számának nagyobbodásával. Ebben a kísérletsorozatban az állatok 45 perczig tartózkodtak a melegítőben, a melynek hőmérséke a kísérlet kezdetekor 34—37° C. volt, a végén pedig 53—58° C.-ra emelkedett.

A II. táblázatban összefoglalt 5 kísérlet elrendezése ugyanaz volt, mint az előbbieké, csak hogy most az állatok több ízben: 2—4-szer voltak kivéve a hő hatásának, napjában egyszer 45 perczre. A melegítő kezdeti hőmérséke 32—36° C. volt, a kísérlet végén 51—54° C.-ra emelkedett. A hőnek kitett állatok ebben a sorozatban is tovább éltek, mint az ellenőrző kísérletre szánt állatok, a melyek

élettartama 40—68 óra volt, a melegítetteké pedig 55—96 óra. A különbség 6—30 óra. Az élettartam ebben a sorozatban hosszabb, úgy az ellenőrző, mint a hőnek kitett állatoknál és a különbség is nagyobb ez utóbbiak javára.

A n e g y e d i k kísérletsorozat eredménye a III. táblázatban van feltüntetve; 8 kísérlet van benne. Változatlan, eredeti fertőző anyaggal kezdte szerző a kísérletet, a másodiktól kezdve a megelőző kísérletben elhalt állatból készített tenyészetet használt oltóul. A hőszekrényben 50—58° C. meleg volt. Az állatokat egyelőre 15 perczig melegítette, a következő napokon 15 perczel hosszabb időre újból betette őket a melegítőbe. A melegített állatok ebben a kísérletsorozatban is tovább éltek, mint az ellenőrzők.

Szerző bebizonyítottnak tekinti a lépfenebacillus f e r t ő z ő k é p e s s é g é n e k c s ö k k e n é s é t melegítés következtében, a mit abból magyaráz, hogy a vér a testhőmérsék emelkedése miatt bizonyos, a mikróbákra nézve mérges tulajdonságokat vesz fel, ártalmas anyagok keletkeznek benne. E szerint a testhőmérsék fokozódása támogatja a szervezetet a fertőző anyag megsemmisítésére célzó törekvésében.

A dolgozat egy kissé hevenyészettnek látszik. Nincs benne semmi tagoltság az áttekintés könnyítésére: egyetlen szakaszcíme van az első lapon, hogy B e v e z e t é s. Nyelvezete elég folyékony és magyaros, de a tárgyalás néhol nem elég átlátszó. A kísérletezés tervében tetemes fogyatko-

zás, hogy a melegített állatból közvetlenül átoltásokat nem tett a szerző, hanem a következő állatpárt csak tenyészetből oltotta be. Az is kár, hogy a kísérletek a tárgy fontosságához képest csekély számúak és azok sem folynak szakadatlan láncolatban mind egymásból és a leírásban nincsenek is teljesen feldolgozva. Mindazáltal tekintve, hogy szerző bizonyos, állandóságánál fogva figyelmet érdemlő pozitív eredményt mutat fel, tisztelettel javasoljuk a tks. Tanártestületnek, hogy a szorgalom és dícséretes törekvés elismeréséül méltóztassék odaítélni szerzőnek a kitűzött pályadíjat.

Kolozsvárt, 1894. április 26. A Tks. Tanártestület alázatos szolgálói *Lötte József dr.*, szakbíró. *Dr. Genersich Antal*, mint társbíró.

E bírálatos jelentést a kar egyhangúlag elfogadván, a „Labor omnia vincit“ jeligéjű pályamunkának az 50 frt jutalomdíjat odaítéli. A jeligés levélke felbontatván, kitűnt, hogy a nyertes munka szerzője *Markovits Jakab* I. éves orvostanhallgató, a kinek az 50 frt jutalomdíj kiadatni határozatik.

Tekintetes Orvoskari Tanártestület!

A gyógyszerertanból a folyó tanévre a következő pályakérdés volt kitűzve:

„Tanulmányoztassék önálló kísérletek segítségével a phosphormérgezés esetére ajánlott elleneszek hatása a mérgezés lefolyására.“

E kérdésre 490—189³/₄ orvk. sz. a. egy pályamunka adatott be, a melynek jeligéje: „Ha

nem segíthetünk valakin, legalább ne ártsunk neki.“

A dolgozat 138 negyedréf lapra terjed.

Az 1—10. lapon leírja szerző a phosphormérgezés főbb tüneteit, ismerteti a mérég hatására vonatkozó nézeteket. A 11—37. lapon leírja a heveny phosphormérgezés esetére ajánlott ellenszereket és előadja az e szerekkel tett kísérletek eredményeit. A 37—124. l. a saját kísérleteit közli, a melyeket együvé tartozandóságuk szerint hat csoportba oszt. A 124—138. lapig a kísérletek táblázatos kimutatása következik, a végeredmény megállapítása és a betegorvoslásban értékesíthető tanulság levonása.

A kísérletek részletes leírása előtt előadja a mérég elkészítésének módjait.

Az I. sorozatban 18 kísérlet van. Kísérleti állatúl kutyát használt, ellenszerül kalium hypermanganicum különböző töménységű oldatát.

E 18 kísérlet közül a 3. és 4. sz. azt mutatja, hogy 0.10 gr. phosphor olajos oldatban nem halálos adag. Ennélfogva kihagyja a számításból az 1. és 2. számú kísérletet, a melyekben az állatokat ugyanekkorra P. adaggal mérgezte, aztán kal. hypermang. al orvosolta és életben maradtak.

4 állat ellenőrzésre szolgál. Ezeknek a mérgezés után különböző idő mulva részint tiszta vizez, részint híg szódaoldattal kimosta a gyomrát. Kettő közülök megélt.

Egy esetben a P.-t a kali hypermang.-al együtt adta be; az állat életben maradt. 2 esetben a mérgezett és ellenszerelt állatok másnap eldöglöttek,

tetemvizsgálatnál nagyobb fokú gyomoredzés nyomai mutatkoztak.

A többi 7 állat közül, a melyeket kali hypermang. oldatával orvosolt, 4 megdöglött, 3 életben maradt. Tetemvizsgálatnál a P. mérgezésen kívül egyéb okát nem találta szerző a halálnak. Az eredmény megítélésénél szerző annak a véleményének ad kifejezést, hogy az állatok életben maradása inkább a hányás következtében beállott mérgekiürülésnek tudható be, mintsem az alkalmazott kali hypermang. vegyi hatásának. E véleményének támogatására felhossa, hogy a helybeli vegytani intézetben tett vizsgálatok szerint a szóban forgó ellenszer a P. darabkán még 24 óra alatt sem idéz elő változást tömény oldatban sem, sőt gyufaoldatban is csak keveset. E tapasztalatra támaszkodva nem tekinti elfogadhatónak Antal János dr. azon kijelentését, hogy a kali hypermang. egy néhány pillanat alatt a P-t orthophosphorsavvá alakítja át. Ez az átalakulás csak nagyobb mennyiségű sav és magasabb (50—60° C.) hőmérsék hatása alatt következik be.

Egyébiránt a kísérleteit nem tartja elégségeseknek arra, hogy a szóban forgó testről határozott véleményt mondjon, mint a P. ellenszeréről.

A II. csoportban 6 kísérlet van beosztva. Kísérleti állat kutya volt. Ellenszerűl terpentinolaj szolgált. 3 állat életben maradt, 3 megdöglött. Ez utóbbiak közül azonban egyet kihagyandónak vél, mivel a P-t bőr alá föcskendezte és a halál gyorsan következett be.

A terpentinolajat a mérgezés után 1—3 órával adta be, részint tisztán, részint emulsióban. Jobb-
nak tartja tisztán és nagyobb adagban adni be az
ellenszert, mint emulsióban.

Kísérletei alapján alkalmasnak tartja szerző a
szóban forgó ellenszert a méreg hatásának csök-
kentésére.

A III. csoportban 10 kísérlet van. Mint a többi
kísérletnél, itt is kutyát használt a szerző, a me-
lyeknek halálos adagban adott P-t, még pedig a
gyakorlatban előforduló viszonyokat utánozva, 1—2
csomag gyufát vízben, tejben stb. feláztatva. A 10
kísérlet közül kettőben orvosolatlanul hagyta az
állatokat; megdöglöttek. A más 8-nak a mérgezés
megtörténte után $\frac{1}{4}$ — $2\frac{1}{4}$ órával cuprum sulf.
1°/₁₀-os oldatából 30 kct. fecskendezett a gyomrába.
Rendesen hányás következett be utána. Később
még adott be $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{10}$ ^o/₁₀-os oldatból 120—500
gr. oldatot. Az ellenszerelés semmi számottevő za-
vart nem okozott. Az állatok mind életben
maradtak. A szóban forgó szer kedvező befo-
lyását a mérgezés lefolyására a hánytató hatásán
kívül annak tulajdonítja szerző, hogy a phosphor
gyorsan élenyíttetik és a phosphordarabkák szem-
látomást vonódnak be redukált rézréteggel.

A IV. csoportban 2 kísérlet van. Ellenszerül
4—4 gr. cuprum carbonicumot adott be vízben
elosztva. Életben maradtak az állatok, a mit annál
figyelemre méltóbbnak tart a szerző, mivel ugyan-
ezen állatok előbb már kétszer estek keresztül sze-
rencsésen a P. mérgezésen.

Az V. csoportba sorozott 4 állat közül 3 maradt életben. Ezeknél kombinált eljárást alkalmazott: cuprum sulf. hánytató adagban, gyomormosás langyos vízzel, calium hypermang. oldatával, terpentin olaj. Ezek különben korábbi kísérletek, mint a III—IV. csoportbeliek. A jó hatást részint a cuprum sulf.-nak, részint a terpentinolajnak tudja be.

A VI. csoportban 2 kísérlet van. P.-ral mérgezett nyulakat élenydús légkörbe tett. Mind a két nyul megdőglött.

A helybeli belklinikán megfordult mérgezések főlemlítése után, következnek az előbbieken ismertetett kísérletek könnyebb áttekinthetőség kedvéért táblázatokba foglalva és a végeredmény megbeszélése.

Cuprum sulf.-al és cupr. carbon.-al ellenszerelt állatok halálozása 0%.

Terpentinolajjal ellenszereltké 40%.

Kombinált eljárással orvosoltaké 25%.

Egyszerű gyomormosással orvosoltaké 50%.

Kali hypermang.-al ellenszereltké 75%.

o. belélekezés sikertelennek bizonyult 100%.

Emberen történt mérgezés esetére ajánlja szerző hánytatóul a cupr. sulf.-ot, 25—30 cgr.-ot feloldva és a test hőfokára melegítve, azután gyomormosást $\frac{1}{10}$ %-os oldattal, később pedig terpentinolaj volna adandó.

Szerző a kitűzött feladatot komolyan fogta fel és lelkiösmeretesen igyekezett neki megfelelni. Kísérleteit gonddal és kellő szakértelemmel végezte, az elért eredményt fölösleges szószaporítás nélkül,

egyszerű, keresetlen nyelven és könnyen áttekinthető alakban állítja szem elé. A felmutatott eredmény pedig alkalmas a kitűzött fontos gyakorlati kérdés tisztázásához hozzájárulni, és az emberorvoslásban hasznosnak ígérkezik. Ennélfogva a dolgozót a kitűzött 50 frt jutalomra egészen érdemesnek tartjuk, s tisztelettel javasoljuk a Tks. tanártestületnek, hogy méltóztassék odaítélni; sőt kérjük, hogy a fenmaradó összegből a kitűzött jutalmat méltóztassék 50 frttal megtoldani. A Tks karnak alázatos szolgálói

Kolozsvárt, 1894. április 27. Lőte József dr. bíráló, dr. Purjesz Zsigmond társbíráló.

E bírálati jelentést a kar egyhangúlag elfogadván, a „Ha nem segíthetünk valakin, legalább ne ártsunk neki“ jelligéjú pályamunkának az 50 frt jutalomdíjat 50 frt felüljutalmazással odaítéli. A jelígyés levél felbontatván, kitűnt, hogy a nyertes munka szerzője Szőcs Mózes V. éves orvostanhallgató, a kinek a 100 frt jutalomdíj kiadatni határoztatik.

Kelt Kolozsvárt, az orvoskari tanártestületnek 1894. április 27-én tartott VII-ik rendes üléséből. Lőte e. i. dékán.

III.

A bölcsészet-, nyelv- és történet-tudományi
kar jelentése.

Tekintetes Egyetemi Tanács!

A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karnál Kolozsvár sz. kir. város alapítványából a folyó 189^{3/4}-iki tanévre kitűzött 9 pályakérdés közül csak kettőre érkezett be munka. Kari hallgatóságunk, mely mindig igazi lelkesedéssel, tudományos törekvéssel és fáradhatatlan szorgalommal osztozott a versenyekben, az idén kisebb érdeklődést mutatott látszólag. Csak látszólag, a kevesebb eredmény szerint, mert voltaképp számosan dolgoztak, de a határidőről épen mélyebb és részletesebb kutatásaik miatt elmaradtak. Nagyobb becsvágyuk hiúsította meg számításukat. Az a két munka is, melyet kaptunk, egész kötet.

Karunk folyó hó 16-án tartott V-ik rendkívüli ülésében a pályázatok eredményét tárgyalva, a szabályszerű bírálatokat meghallgatta s azok alapján a maga határozatait egyhangúlag meghozta. Van szerencsém a Tekintetes Egyetemi Tanácsnak a bírálatokat a kar határozataival egyetemben előterjeszteni, a mint következnek:

Tekintetes Kar!

A magyar nyelvészet köréből kitűzött pályatételre egy munka érkezett be: „A magyar nyelvbe átvett német szavak. Filologiai tanulmány“ címmel

A szerző 417 lapon helyes elvek alapján, melyekről művéhez írt bevezetésében részletesen beszámol, nagy készültséggel és kellő óvatossággal fejtegeti a kitűzött kérdést. Nemcsak az irodalmi, hanem a nép- és régi nyelv adatait is fölhasználja. Számba vesz minden jelentősebb forrásmunkát, mely tárgya körébe vág. Ismeri mind azon kutatásokat, melyek a magyar nyelv német elemeinek kimutatása terén eddig történtek s az ott levő adatokat szigorú kritikával bonczolja. Egészen önálló ítéleten alapuló, figyelemreméltó megjegyzéseivel sok elfogadott nézetet czáfol meg és saját kutatása alapján több száz, eddig még nem fejtegetett szónak mutatja ki német eredetét. Összesen 960 németből került átvételt sorol föl és legnagyobb részénél, a hol csak szüksége mutatkozik, az átvételt hang- és jelentéstani tekintetben is megokolja. E megokolás itt-ott olyan terjedelmes, hogy egyes cikkei kis értekezésekké bővülnek, mint az áspa, cábár, dörököl, ejtel stb. szavaknál.

E jó tulajdonságok mellett van a dolgozatban több hiba is, nevezetesen néhány elhamarkodott összeállítás, mint pl. az arab eredetű *defter* szó, mely nem a német nyelv, hanem a törökség révén került hozzánk. Nem hagyhatjuk továbbá megemlítés nélkül, hogy mind a mellett, hogy 960 német átvételt sorol föl, sok közkeletű német eredetű szót nem találunk a terjedelmes jegyzékben. Ílyenek pl. *épen* = ném. *eben*, *kókler* = ném. *gaukler*, *föld* = ném. *feld*, *verbunk* = ném. *werbung*, *zsupp* (elzsuppolni, zsupponel-

k ü l d e n i) = n é m s c h u b (p e r s c h u b) s t b. Az efféle hibák és hiányok azonban a dolog természeténél fogva majdnem kikerülhetetlenek és a dolgozat érdeméből alig vonnak le valamit.

Nagyobb hiánya a munkának, hogy a fölsorolt adatok alapján nyerhető eredményekről, tanúlságokról nem számol be. Hiányzik mindenekelőtt a hangtani áttekintés. Pedig ez az e fajta dolgozatoknál igen fontos. Fontos különösen a német elemeknél, melyeket különböző korokban vettünk át és melyeknek egy része alakjánál fogva hangtörténetünk igen régi korát világítja meg. Egészen más hangtörvények uralkodnak ugyanis a régi és ismét mások az újabb német átvételeknél és azért ezeket külön kell csoportosítani. Nem különben lehetőleg útalni kellett volna a korra is, a melyben valamely szó először található és a mennyire lehetséges, meg kellene mindig állapítani a nyelvterületet is, a melyen belül használatos.

Érdekes tanúlságot nyújtanak továbbá az idegen elemek minden nép művelődésének történetére is, azért a német átvételeket kulturfogalmak szerint is kell csoportosítani. Ezt a csoportosítást a szerző munkájában szintén nem találjuk.

Az eredmények összefoglalásának elmaradásáért azonban nem a szerzőt tesszük felelőssé, hanem az idő rövidségét okoljuk. Egy esztendő vajmi kevés ily nagy utánjárást kívánó kérdés teljes kidolgozására. A dolgozat jelen alakjában is többet nyújt, mint a mennyit várhattunk és nyelvészeti irodalmunkra nézve valóságos nyereségnek tartjuk.

Épen azért a díjra mindenképen érdemesnek ítéljük.

Kolozsvárott, 1894. május 15. Halász Ignác, Széchy Károly.

A kar az előadók véleményét egyhangúlag elfogadja és a 80 frt pályadíjat odaítéli.

A jeligés levél felbontatván, belőle Melich János III. éves bölcsészethallgató neve tűnt ki.

Tekintetes Kar!

A 3. számú pályakérdésre: „Mikor irta Vergilius Eclogáit?” csak egyetlen egy pályamű érkezett be 402—1893—4. k. sz. alatt „Audendum est, fortes adjuvat ipse deus” jeligével.

A IV+686. négy rétű lapra terjedő pályamű a legellentétesebb érzelmeket kelti fel az olvasóban. Egy részről elismeréssel kell adóznunk azért a k i t a r t á s é r t, a melylyel szerzőnk már három éve foglalkozik Vergiliusszal (III. I.), különböző könyvtárakban gyűjtött adatokat, s Vergiliusról egy „kézíratos monographiát” is írt (67. lap), a melyben tőle kitelhető részletességgel tárgyalt egyes adatokat; elismeréssel kell adóznunk azért a szorgalomért, a melylyel ezt a terjedelmes dolgozatot rengeteg literatura feldolgozásával összeállította; más részről azonban bosszúság fogja el az olvasót, ha látja azt a kínos vergődést, a melylyel a nézetek tömkelegéből igyekszik egységes és rendszeres egésznek alkotni, ha látja azt a gyermekes okoskodást, kezdetleges irányt, szóval a lehető leggyarlóbb

szerkezetet, a mely hemzseg ismétlésektől, üres phrasisoktól, hiábavaló fecsegéstől. Mellékesen megjegyezzük: hogy szerző anyanyelve nem lehet a magyar, mert különben nem írna oly rossz magyarsággal.

Az előszóban (I—IV.) elmondja, hogy kezdő, a mit dolgozatában még számtalanszor ismétél, s a mit különben sem nehéz kitalálni, hogy az eclogák idejének meghatározásánál szakít a trienniummal, hogy három éve foglalkozik a kérdéssel.

A bevezetésben (1—10. l.) felsorolja azok nézeteit, a kik az eclogák idejének meghatározásával foglalkoztak Asconiustól, illetve Ruaeustól kezdve maig. Itt a sok ismétlés és üres évszámok helyett lelkiösmeretesen számot kellett volna adni arról, mely műveket ismer közvetlen használatból, melyeket csak mások idézeteiből.

Ezután tiz fejezetben tárgyalja a tiz eclogát (11—684. lap) következő sorrendben: II (711 nyár közepén), III (712 tavaszán), V (712 nyarán), I (713 tavaszán), IX (713 őszén), VI (714 márczius után), IV (714 őszén), VIII (715 nyár végén v. ősz kezdetén), VII (716 tavaszán) és X (717 tavaszán). Ez egész hűen Martyn-Heyne sorrendje, azzal a különbséggel, hogy a két első évet 709 és 711 helyett 711 és 712-re teszi másokkal.

Szemben azzal a körülménnyel, hogy az idevágó irodalom — tudtunkkal — teljesen van idézve vagy legalább említve, nem hallgathatjuk el meglepetésünket a felett, hogy a pályázó iskolai könyveket (Pirchala Virgiliusát, Anthologia lyrica-ját,

Okányi Római régiségtanát, Bartal-Malmosi Horatiusát, steff.) idéz általánosan ismert tények bizonyítására, hogy jónak látja Caesar meggyilkoltatását Mangold Világtörténelmével bizonyítani stb. stb. Szerző számtalanszor sejteti, hogy nincsen tisztában a forrás fogalmával, kritikai mérlegelésről pedig sejtelme sincs.

Eljárását leghűebben jellemzik saját szavai a 62. 63. lapon: „Jól tudom én, hogy a többiek is mind nagyon laza talajra építettek: de legalább nem ámítom el magamat azon tudatban, mintha én szilárdabb és kedvezőbb helyzetben lennék. Nem is reménylem, hogy a mi másoknak gyengén sikerült, az nekem jobban sikerülend. Ha az eszmék nem is az enyimek; ha az adatok, melyeket használtam, idegenek is; ha az eredmények, a melyekhez jutottam, mások fáradsága is: a forma, melyben soraimat előadtam, az alak, melybe az időre vonatkozó anyagomat öntöttem, — ez már teljesen az enyém (lát-szik!), egészen az én sajátom. Nem vagyok én genie, azt jól tudom; ezért új eszmét ott, hol minden ki van mérítve, hol a nagy tehetségek is közönségesen hajótörést szenvedtek, nem érzem magamat hivatottnak teremteni, s nem is merek ilyenre gondolni. Ez nagy férfiak adománya, nem egy gyenge kezdőé, a milyen magam is vagyok. Ujat teremteni, létrehozni: tehetik nagy emberek, de nem silány kezdők, a kik közé magam is tartozom. Mi ilyenre nem vállalkozhatunk, nekünk csak mások nyomán megpróbálkozni szabad. Ott azonban, hol eszmében nem lehetünk újak; legalább formában

kell igyekezni azok lenni Ennyivel én megelégszem. Ez az én osztályrészem!”

Fájdalom, ez az alak felette gyarló. Ismétlés ismétlést követ. Csaknem minden tételt két-három variációban mond el, pld. 67. l. „hogy a III. ecloga a költő első bucolicus termékei közül való s hogy ennél fogva nem eshetik a költő későkori eclogái közé“; — 70. „Teljesen ezen eredményhez (a Martynéhoz) csatolja a magáét Heyne is, a ki ebben is hűségesen követi Martyn tanát. Mint az, ő is a legelső eclogának a II.-at tartja, 709 re tevén annak idejét. A II. után teszi a III.-at, mint Martyn szintén a 711. évre s végre az V.-et 712-re, a mely évre Martyn is tette az eclogát. Tehát szerinte is a második helyre jó a III. ecloga, a II. után s az V. elé“. Ilyen példát talán 50-et is lehetne idézni. Nem elég, hogy a bevezetésben elmondta az egyes írók nézetét az egyes eclogákról, hanem ugyanazt ismétli minden egyes eclogánál különböző változatokban.

De lássunk néhány részletet is. A II. lapon elmondja, hogy a trienniumot nem követte, mert mások, még pedig többen, nem követték, hanem 4—7 s több évet vettek fel, „tehát nem keletkezhetek 3 év alatt“. De hol a bizonyítás? A következőkben. De ezt ki kellett volna emelni; sőt leghelyesebb lett volna Donatus állítását egy pár döntő érveléssel előre megdönteni.

A 14—17 lapon hibás az okoskodása s a sed és quamquam erőltetett magyarázata sem segít, mert egy közbeeső mondatot nem vett figye-

tembe, a melyre pedig a sed egész helyesen vonatkozik.

Téves a mit Furius Bibaculusról mond a 19. lapon (Nipperdey Opuscula 499. Schanz Röm. Litteraturg. I. 96. 146).

Hogy 1894-ben még valaki Vergilius valódi műveinek tartsa a Culex, Moretum, Copa, Ciris, Aetna, Catalecta című apróságokat, hihetetlen. Általában véve, a 20—29. lapon tárgyalt dolgoknak semmi közük a kérdéshez.

Naiv a Pollioról adott okoskodás a 32—34. lapon. — Hézagos és alapjában helytelen az az a priori okoskodás, a melylyel azt igyekszik bizonyítani, hogy az I. ecloga előtt Verg. már okvetlenül írt eclogákat.

Az is jellemző, a mikor (21. l.) egy kritikai értekezés ellen küzd, a melynek szerzőjére nem emlékezik, de a melyről annyit tud, hogy a Culex-et „bizonyos Vandalus költőnek tulajdonítja, a ki Trasimundus király alatt élt“. Hozzá teszi: „De ez értekezés írója azok közé tartozik, a kik subjectiv fogják fel a dolgot. Már pedig, ha a kiindulás subjectiv alapon nyugszik: akkor a tárgyalás maga is subjectiv természetű lesz. Ilyen esetben teljes lehetetlenség, hogy a végeredmény tárgyilagos legyen“ stb.

Milyen ellenmondásokba keveredik a 43. 44. lapon Vergilius szónoki tehetségét illetőleg, a melyről először azt állítja, hogy „csakhamar cserben hagyta“, majd azt mondja: „nem állíthatjuk, hogy Verg. gyenge szónok lett volna, de nem volt annyi ereje, hogy kitűnhessen“ stb.

Milyen nagy fontosságot tulajdonít annak az állításnak, hogy Verg. „mint tanuló ifjú sokszor volt Caesar házában és sokszor ebédelt nála“. (45). Ez az ebéd különösen nagyon foglalkoztatja szerzőnket!

Hogy Alexis miért „apród“? (47. stb.) nem lehet tudni.

De la Cerda szerzőnknek nagy tekintély, az 50. lapon neki tulajdonít egy adatot stb., de soha sem jár végére honnan vette.

Legyen azonban ennyi elég annak bemutatására, hogy szerzőnknek a tudományos vizsgálódás módszerében még igen kevés tájékozottsága van, Csak még az 507. lapra útalunk, a hol De Vignole-nak leczkét tart arról, hogy Tulliusnak vocativusa Tulli, nem pedig Tullio; nem veszi azonban észre, hogy ez de Vignole-nak esze ágában sincsen.

A mi nyelvét illeti, kifogást kell tenni az idegen szónak szükségtelen alkalmazása ellen, péld. tudományos apparatus (3), reformálta (3), absurditás (31), nem approbálhatjuk (39), acceptálhatnók (41), iniciálására (67), szerkezetét, belső technikáját! (67), argumentálva (82), representánsa, motivum, flotta (315), elegantia, correctség, inspiratio stb.

Magyarságának jellemzésére szolgáljanak a következő példák: kiadva lettek (12), lett írva (56), „nézete is olyan pont, a hol vele egészen ellenkező irányban kell hogy haladjak“ (59), lett szerkesztve (76), még nem is volt megszületve (154), a melyeket hogyha elhagyjuk (250), „azon leszek, hogy kérdésünknek teljes képet tudjak kölcsönözni“

(343), „Nem ugyan olyan adat ez“ (371), még csak rá is gondolni (373), nem szolgálhat senkinek is okúl arra (437), az általa annyira szeretett (632); csakhogy meg akarom jegyezni, hogy (658) stb. stb.

Gyakori szerzőknél az egyes számú állítmány több alany után, az azt és őt felesleges alkalmazása, az által hibás használata, a nem magyaros szórend steff.

Mindezek alapján a pályadíjat, mint illet a szerzőnek oda nem ítéltjük, tekintettel azonban a rendkívüli nagy szorgalomra, a tagadhatlan igyekezetre és arra, hogy nem magyar anyanyelvű léteire ily terjedelmes pályamű megírására vállalkozott: indítványozzuk, adassék ki a teljes összeg szorgalmi díj címén.

Kolozsvárt, 1894. május 15. Dr. Szamosi János, dr. Pecz Vilmos.

A kar az előadók véleményét egyhangúlag elfogadja s a 60 frtot szorgalmi díjúl ítéli oda.

A jeligés levél felbontatván, abból Rác János IV-ed éves bölcsészethallgató neve tűnt ki.

Kolozsvárt, a bölcsészet-, nyelv- és történet-tudományi karnak 1894. május 16-án tartott üléséből. Széchy Károly e. i. dékán.

IV.

A matematikai és természettudományi kar jelentése.

Tekintetes egyetemi Tanács!

Az 189^{3/4}. tanévre a matematikai és természettudományi kar részéről kitűzött s Kolozsvár sz. kir. város pályadíj-alapítványából jutalmazandó pályatételekre érkezett pályamunkákról szóló jelentésemet a következőkben van szerencsém előterjeszteni.

A kitűzött 13 pályakérdés közül hétre összesen 9 pályamunka érkezett, a melyek szabályszerű megbírálásra két-két szaktanárnak adtak ki a pályázati határidő után és karunk f. évi május 22-iki VI. rendes ülésében ezek fölött a bírálati jelentések alapján a következőkép határozott:

I. Az elemi mennyiségtanból kitűzött 1-számú következő kérdésre: „Határoztassanak meg a négy adott síkot érintő gömbök sugarai és a közöttük fennálló metrikus viszonyok. Jutalma 70 frt.“ — egy pályamunka érkezett 331 kari szám alatt „Οὐδέις ἀγεωμέτρητος εἰσὶτω. Plato“ jelisével.

Dr. Vályi Gyula és Dr. Martin Lajos ny. r. tanárok, mint bírálók a következő véleményt terjesztik a kar elé:

„A pályamunka 40 negyedréttű lapon helyesen oldja meg a feladatot. A négy síkot érintő nyolcz gömb sugarát meghatározva, kimutatja köztük mind-

azon metrikus viszonyokat, melyeket Steiner bizonyítás nélkül közölt volt. Részletesebben foglalkozik azzal az esettel, mikor az adott síkok közül három egymásra merőleges, kimutatva az ez esetben fellépő újabb relációkat.

Az analysis ügyes felhasználásával, gondosan frott munkát a pályadíjra érdemesnek tartjuk.“

A kar a bírálók véleményét egyhangúlag elfogadván, a jeligés levelkét felbontván, ebből a dolgozat szerzőjeként Lóky Béla II. évi kari hallgató neve tűnt ki, aki a 70 frt pályadíjat kapja.

II. A felsőbb mennyiségtanból kitűzött következő 2. sz. pályakérdésre: „Adva van két fix egyenes (A, B), mely egymással párhuzamos, ezeket a C mozgatható egyenes szeli át x , y pontokban, mely két, egymással a C egyenesen fekvő z pontban érintkező, de a C egyenes ellenkező oldalán fekvő félkör centrumai, ered ilyenformán egy ∞ alaku MzN görbe. Toljuk el a C egyenest parallel fekvésének folytonos fenntartásával A, B egyenesek szerint, miközben a rajta fekvő z pont egy negyedik D fix egyenesen halad, mely az A és B egyeneseket az Mz , Nz félkörök concav oldalai felé fekvő u , v pontokban vágja. Ha most a félkörök szerkesztését a fennebi feltételek mellett ismételjük, a C egyenes minden egyes fekvésében nyeretik MzN , $M'z' N'$, $M''z''N''$. . . két-két érintő félkörökből álló görbék sora; fejtsék le azon görbe vonal egyenlete s mértani sajátsága, mely ama görbék sorát derékszög alatt átszeli. Miután az egymással érintkező félkörök kétfélekép helyezkedhetnek a C

egyenes mellé, kívántatik, hogy a görbék mindkét elhelyezésre nézve külön megvizsgáltassanak. Jutalma 100 frt.“ — egy pályamunka érkezett 366 kari szám alatt „Noli turbare circulos meos“ jeligével.

Dr. Martin Lajos és Dr. Vályi Gyula ny. r. tanárok, mint bírálók erre nézve a következő birálatot terjesztették a kar elé:

„A mű 43 4-edrét alakú lapon és 13 §-ban igen szépen, dicséretre méltó módon fejti meg a kérdést.

Különösen kiemelendők azon szép fejtegetések, melyeket a kérdés megoldására használ. A kérdésnek azonban két oldala van; az egyik a számítás, a másik a mértani szerkesztést illeti; a számításra vonatkozólag kitűnik, hogy a dolgozat szerzője az analizisban kitűnően jártas és gyakorlott s ez irányban a dolgozat igen mélyen behatónak mondható. Ámde a szerkesztő részét véve, ez a dolgozatnak gyenge oldalát képezi, amennyiben szerző a különben egészen helyes szerkesztéseket nem a számításokból, hanem egy ettől egészen független szemléletből fejti le. De tekintve azt, hogy a dolgozat a feladat számító részét egészen alaposan és szabatosan tárgyalja le, alulírott bírálók a dolgozatot a pályadíj elnyerésére méltónak tartjuk.“

A kar a bírálók véleményét egyhangúlag elfogadván s a jeligés levélkét felbontván, ebből a dolgozat szerzőjének Kacsóh Pongrácz III. éves kari hallgató bizonyult, aki a 100 frt pályadíjat kapja.

III. A t e r m é s z e t t a n b ó l kitűzött 3. sz. következő általános kérdésre: „Írassék le saját beható

észletei alapján valamely physikai tünetny vagy tünetnycsoport. A szerző a maga kísérleteinek eredményét pontos jegyzékbe foglalja, esetleg jeles búvárok kísérleteivel vesse össze, következtetéseit tüzetesen okolja meg, a felhasznált forrás-műveket nyomról-nyomra idézze, ne pedig csak egy halomban felsorolja. Jutalma 70 frt.“ két pályamunka érkezett, az egyik 355 kari szám alatt „Inga“ cím és jeligével, a másik 364 kari szám alatt „In magnis et voluisse sat est“ jeligével.

Dr. Abt Antal és dr. Farkas Gyula ny. r. tanárok mint bírálók ezekre nézve a következő bírálatot terjesztették a kar elé:

„E két pályamunka egy, a physika valamely köréből szabadon választható, 70 frt pályadíjjal hirdetett kérdésre érkezett be. A 355. sz. alatti egy nagyon ismert és teljesen meghatározott kérdést tárgyal t. i. az ingamozgást, holott a 364. számú munkánk tárgya egy még most is vita tárgyát képező, új megfigyelésekre és elméleti meghatározásokra elegendő alkalmat nyújtó tárgyra, a combinatió és lebegési hangokra vonatkozik. A 355. sz. pályamunkát, mivel nem csak hogy nem nyújt semmi újat, de még sarkalatos hibák is találhatók benne, habár nagy szorgalomról tanúskodik, a pályadíjra érdemesnek nem tartjuk. A combinatió hangokat tárgyaló 364. sz. pályamunka 90 oldalra terjed, a végén egy tábla rajzokkal a hanginterferentiákról. Egy rövid történeti bevezetés után Helmholtz elméletét tárgyalja, abból azokat a periodusos mozgásokat levezetvén, melyeknek rezgésszámai két

primér hang rezgésszámai által határozatnak meg, különösen a különbségi és az elméletileg először kimutatott és Helmholtz által kísérletileg is megfigyelt összegi combinatio hangokat és pedig nem csak a subjective, hanem az objective létezőket is. A következő részben a Young által felállított, de Helmholtz tekintélye által sokáig egészen háttérbe szorított és újabban König által védett elméletet adja elő. Egyúttal a König által állításának, valamint a combinatiohangok objectiv létezésének bizonyítására tett nagyszámú szebbnél szebb kísérleteket sorolja fel. A munka végén szerző a saját, ez irányban jó sikerrel végzett változatos kísérleteit és észleleteit közli. Ezen a munkán, mely a szerző szép szak- és zeneismereteiről valamint kísérletezési ügyességéről és a kérdés iránti nagy érdeklődéséről tanúskodik, azonnal felismerhető az a hiány, hogy Helmholtz elméletét és állításait nem interpretálja egészen hűen, sőt helyenkint a kifejezések sem szabatosak, a mit kevesebb sietség és nyugodtabb megfontolás mellett könnyen kikerülhetett volna. Ezen könnyen pótolható hiányok daczára a fentebb említett érdemeknél fogva a munkát a pályadíjra érdemesnek tartjuk és kérjük a tek. kart azt az „In magnis et voluisse sat est“ jeligés pályamunka szerzőjének kiadni.“

A kar a bírálók véleményét magáévá tévén, s a 464. sz., „In magnis et voluisse sat est“ jeligés mű szerzőjének nevét rejtő levélke felbontatván, kitűnt, hogy a mű szerzője K a c s ó h P o n g r á c z III. kari hallgató, a ki a 70 frt. pályadíjat kapja.

A 355. sz. „Inga“ jeligés levélke pedig a kar színe előtt elégettetett.

IV. A t e r m é s z e t t a n b ó l kitűzött 4. számú következő kérdésre: „Vizsgáltassék meg kísérleti úton az úgynevezett száraz vagy Zamboni oszlopok elektromos potentialisának változása, először a fém párok számával, másodsor a levegő nedvességi fokával és harmadszor különböző gázokban. A dolgozatban a kísérleti eljárás és a mérésre használt eszközök leírandók, a mérési eredmények táblázatosan összeállítandók és a következtetések azokból levonandók. Jutalma 80 frt.“ — egy pályamunka érkezett 361. kari szám alatt „Feci, quod potui“ jeligével.

Dr. Abt Antal és dr. Farkas Gyula ny. r. tanárok, mint bírálók, erre nézve a következő véleményt terjesztették a kar elé:

„A munka 4 írott oldalra terjed és hozzá egy szép rajz van mellékelve, mely a vizsgálatnál használt összes apparatusokat ábrázolja abban a rendben, a melyben azok az egész vizsgálat alatt felállítva voltak. A munka első részében a mérésnél használt apparatusokat, u. m. az általa külön erre a célra szerkesztett Zamboni-oszlop összetételét és elhelyezését, a hevítő készüléket, a potenciálisok mérésére használt quadranselektrometert és a használt kapcsolási módot, végre a Zamboni-oszlop és quadr. elektr. közé iktatott Kohlrauch-féle condensatort, valamint az észleléseknél követett eljárást írja le, a miből kitűnik, hogy a vizsgálat alá vett oszlop tiz kisebb 100 elemes oszlopból, összesen

tehát 1000 elemből vagyis fémpárból volt összeállítva, úgy, hogy az egyes oszlopokból egynek, kettőnek, háromnak stb. lehetett a potentialisát külön megmérni, és vagy az oszlop egyik végét, vagy a közepét a földdel vezetőleg összekötni.

A második részben szerző azzal a fontos kérdéssel foglalkozik, hogy miként növekedik az elektromos potentialis a fémpárok számával. Az erre vonatkozó vizsgálatokat száraz levegőben és közönséges szobatemperaturánál (16.8° C. és 20° C. közt) hajtotta végre és nagy számú észleleteiből azt a fontos eredményt találja, hogy, tekintettel a felemeltett elháríthatlan okokra, a potentialisok a fémpárok számával arányosan növekednek. A harmadik részben a temperatura befolyását a szárított levegőben elhelyezett oszlop potent.-ára adja elő, az oszlop temp.-ját egészen 80° C-ig felemelve. Ezen 40° , 60° és 80° -nál történt szintén nagy számú észleleteinek nevezetes eredménye az, hogy eltérőleg az úgynevezett constans galván elemektől a Zamboni-oszlop pot.-sa tetemesen növekedik a temperaturával; de ha szárított levegőben tartósan hevítetik, akkor idővel elveszti erejét. Éppen így tartós szárítás mellett is, de ha azután melegítetik, újra mérhető elektromosságot tanúsít. A munka negyedik részében szerző az oszlop viselkedését vizsgálja különböző gázokban, u. m. hidrogénben, szénsavban és oxigénben. Az ötödik részben az elzárt oszloppal nedves levegőben tett vizsgálatainak eredményeit írja le és végezetül az oszlop viselkedéseit zárt és ambulans levegőben hasonlítja össze egymással.

Az egész munka alapos szakismeretről, szabatos előadásról és dícséretes kitartásról tanuskodik, észleleteinek eredményei közt újak, magára a tudományra nézve becsesek is foglaltatnak, minek alapján alólírtak az egész munkát nem csak a 80 frtnyi pályadíjra, hanem egyszersmind valamely szaklapban való kinyomatásra is méltónak tartjuk. Kérjük a kart a kitűzött díjat a «Feci quod potui» jeligés pályamunka szerzőjének kiadni.“

A kar a bírálók véleményét egyhangúlag magává tévén, a pályadíjat szerzőnek odaítéli. A felbontott jeligés levélke a mű szerzőjül Eberhardt Béla II. é. kari hallgatónak a nevét tartalmazta.

V. A természettanból kitűzött 5. sz. következő kérdésre: «Tárgyaltassék incompressibilis folyadéknak az a lehetséges mozgása, a melyhez cartesiusi koordinátákkal képezett complexus változó logaritmusában foglalt sebességi potenciális tartozik. Meghatározandók a lehetséges edényalakok, és a nehézségi erő esetében lehetséges szabad felületek. Jutalma 70 forint,“ — két pályamunka érkezett; az egyik 363. kari szám alatt, „A mechanika a matematikai tudományok paradicsoma“ jeligével, a másik 365. kari szám alatt, „Fatime“ jeligével.

Dr. Farkas Gyula és dr. Abt Antal ny. r. tanárok, mint bírálók ezekre a következő bírálatot adják:

„1. A 363. sz. a. „A mechanika a matematikai tudományok paradicsoma“ (Leonardo da Vinci) jeligével érkezett pályamunka öt szakaszra van osztva. Az első szakasz kiindulva a sebességi

potentialissal való mozgásnak s a hozzátartozó áramlási felületeknek általános egyenleteiből, az egyközű síkokban áramlás függvényteni meghatározását tartalmazza. A második szakasz komplexus változó logaritmusának reális és imaginarius részre bontását adja elő. A logaritmus alapszámát tetszésre választható constansnak teszi meg, illetőleg az ily constanssal szorzott logaritmus naturalist jelöli meg a tárgyalás alapjául. A harmadik szakasz kimutatja, hogy a logaritmusból kikerülő kétféle áramlás közül az egyik természetszerű, a másik nem. A negyedik szakasz meghatározza a természetszerű mozgási állapotba tartozó áramlási vonalakat és sebességeket, s tömegpontok időleges sorvonalának adott időtartamban való deformálódását, mellesleg igazolja a tömegpontok rotációtlanóságát. Az ötödik szakasz meghatározza a lehetséges edényalakokat, a nehézségi erő s egyenletes légnyomás esetét megillető, szabad felület általános egyenletét és egyszersmind az edények megfelelő helyzetét, továbbá azt a módszert, a melylyel az egyelőre határolatlanul nyert szabad felületnek edénybéli részei kijelölhetők; végül e szempontokból tüzetesebben tárgyalja oly edény esetét, a melyet belülről két közös tengelyű és közös csúcsú forgási paraboloide és ezek tengelyére merőleges sík határol.

2. A 365. sz. a. „Fatime“ jeligével érkezett dolgozat nyolcz szakaszra van osztva. Az első és második szakasz kiindulva a virtuális momentumok elvéből, Lagrange módjára megszerkeszti az

incompressibilis folyadéknak mozgási egyenleteit. A harmadik és negyedik szakasz ez egyenleteknek a sebességi potentialissal mozgás egyenleteire való reductióját adja elő. Az ötödik complexus változó logarithmus naturalisának reális és imaginárius részéről kimutatja, hogy eleget tesznek az incompressibilisség egyenletének. A hatodik megmutatja, hogy a logarithmus értelmében való kétféle mozgási állapot egyike nem természetyszerű. A hetedik megállapítja, hogy a másik mozgási állapot természetyszerű és hogy mily alakú edényekben történhetik. A nyolczadik szakasz meghatározza a nehézségi erőnek és egyenletes légnyomásnak megfelelő szabad felület általános egyenletét s egyszersmind az edények megfelelő helyzetét.

Vélemény.

A pályakérdés a logarithmus alapszámára nem rótt ki megszorítást s az első pályamű szerzője e körülményre volt is tekintettel, a mennyiben tetzésre megválasztható constans factorral összekötve használta a logarithmus naturalist. Azonban a pályakérdés a mozgási állapot változhatóságát sem zárta ki, tehát benne rejlett, hogy a logarithmus alapszáma az idő functiója legyen. Ez az első pályázó figyelmét is kikerülte. Így egész teljességgel ő sem oldotta meg a kérdést. Feltehető pedig, hogy mindketten el tudtak volna bánni ezzel az általánossággal. A mire kiterjeszkedtek, azt mindketten helyesen intézték el, kivéve, hogy míg egyfelől mellőzték a szabad felület graphikus megszerkesztését, addig másfelől convexitásának a helyzetét fogyatékos mó-

don határozták meg. Az első pályamű tartalmasabb, mint a második, s az elsőből a már említett mulasztás keretében alig is hiányzik egyéb, mint, hogy nem terjeszkedett ki annak a vonatkozásnak a kínálkozó vizsgálatára, a mely az edény alakja s a szabad felület meg a folyadék-mennyiség között létezik. Mindkét pályamunka előadása jobbra szabatos és világos.

Minthogy egész teljességében egyik pályázó sem intézte el a kérdést, de öregéből mindkettő megoldotta, azonban a 363. számú dolgozat tartalmasabb, mint a 365. számú, indítványozzuk, hogy a 70 frtnyi pályadíj egyiknek se adassék ki ugyan, de mindkettő részesüljön jutalmazásban, és pedig a 363. sz. pályamű szerzője 40 frt, a 365. sz.-nak a szerzője 30 frt jutalomban részesíttessék.“

A kar a bírálók véleményét elfogadván, a 363. sz., „A mechanika a matematikai tudományok paradicsoma“ jeligés mű szerzőjét 40 frt, — a 365 sz., „Fatime“ jeligés mű szerzőjét pedig 30 frt jutalomdíjban részesíti. A jeligés levelkék felbonthatván, kitűnt, hogy amannak szerzője, aki 40 frt jutalomdíjat kap Lóky Béla II. é. kari hallgató; emezé, aki 30 frt jutalomdíjat kap, Kacsóh Pongrácz III. é. kari hallgató.

VI. A z á s v á n y t a n b ó l kitűzött 9 sz. következő pályakérdésre: „Önálló vizsgálatok alapján írassék le valamely ásvány, kőzet, vagy kővület, vagy valamely vidéknek földtani szerkezete. A készítmények vagy gyűjtött tárgyak a pályamunkához melléklendők. Jutalma 50 frt“ — egy pályamunka érkezett 358. kari szám alatt,

„Tanuld ismerni a természetet,
 Hol még ragyog, mi az emberben elveszett,
 Hol a köny megered s meggyógyúl a kebel,
 Érzés és gondolat a menny felé emel. Tompa.“
 jeligével.

Dr. Koch Antal és dr. Kanitz Ágost ny. r. tanárok, mint bírálók, erre nézve a következő bírálatot terjesztették a kar elé:

„Az ásvány-földtan köréből a múlt évben kitűzött pályakérdésre egy pályamunka érkezett be, melynek címe: „Új adatok hazánk erdélyi részének felső krétakori lelőhelyeihez“ Mellékelve van hozzá 33 faj kövület sok példányban.

A tisztán frott, fűzött munka 51 negyedrért oldalra terjed. A bevezetésében elmondja szerző, hogy a kövületanyagot tanulmányozásra és meghatározás végett Herepey Károly nagyenyedi ev. ref. coll. tanártól kapta, ki azt egy általa fölfedezett új lelőhelyen, Borsómezőnél, Alvincz közelében gyűjtötte volt, s a kinek adatai szerint a 27—31. lapon le írja azon rétegeknek előfordulási viszonyait, melykből a kövületek kikerültek. Bevezetésül még a 7—26. lapokon az irodalom nyomán felsorolja az erdélyi részeknek eddigelé ismeretes felső krétakori kövület-lelőhelyeit, valamint az azokról ismertett kövületeket, mi mellett azonban Dr. Herbich Ferencznek néhány erre vonatkozó közleménye (Orvos-Term. tud. Értesítő 1886. évf. 227 és 237. l.) kikerülte figyelmét.

Pályázó szerző az általa tanulmányozott kövületanyagot, melyet nagy türelemmel és sok fárad-

sággal a kemény kőzetből elébb ki kellett praeparálnia, a 31—51 lapokon írja le röviden és elég szabatosan és már ismeretes fajokkal azonosítja a legtöbb alakot, melyek kisebb részben Erdély területén másutt is találtattak már, de nagyobb részben most vannak első ízben constatálva nálunk. A munka ezen része tehát, a rendelkezésre álló irodalom kellő fölhasználásával, önálló vizsgálaton alapszik és miután arról is meggyőződünk, hogy a közölt kövületsajtoknak meghatározása megbízható, érdemesnek ítéljük a munka szerzőjét arra, hogy a tekintetes kar az 50 forintnyi pályadíjat nekie odaítélje.“

A kar a bírálók véleményét elfogadván, az 50 frt pályadíjat a 358 sz. „Tanuld ismerni a természetet stb.“ jeligés mű szerzőjének odaítéli. A felbontott jeligés levelkéből szerzőnek Pálffy Mór .. IV. é. kari hallgató bizonyult.

VII. A növényt a nból kitűzött 10. sz. következő pályakérdésre: „Vizsgáltassék egy az erdélyi részek sós területét jellemző egy- vagy két-szíkú növény. Rajzok és készítmények okvetlen melléklendők. Jutalma 70 frt,“ egy pályamunka érkezett 362. kari szám alatt, „Szeresd a virágot. (Petőfi)“ jeligével.

Dr. Kanitz Ágost és dr. Koch Antal ny. r. tanárok, mint bírálók, erre nézve a következő javaslatot terjesztették a kar elé:

„A pályamunka címe „Az Aster punctatus W. et K. leírása, különös tekintettel anatómiai viszonyaira,“ a melyhez 22 drb mikroszkópi készítmény és I—XVII. sz. rajz-melléklet van csatolva.

A 105 nem épen sűrűn írott 4 edrétű oldalon

pályázó a növénynek külső történetét és elterjedését a Királyhágon inneni részekben vázolván, a gyökér szövettanát elég behatóan ismerteti és azután áttér a sarjnak hasonló módon való tárgyalására, de csak a szárral, a szík- és lomb-levelekkel ismerteti meg az olvasót, ellenben a virágzat, a virág, és a gyümölcs tárgyalása elmaradt, miután a növény ebben az évben ezeket a fejlődési fasisokat a pályamunka benyújtásáig még nem fejlesztette.

Pályázó tehát csak a kérdés könnyebb részével foglalkozhatott és törekvése eleibe épen akkor gördültek az akadályok, a mikor a nehezebb résznek a megoldásához kellett volna fognia.

Ezt a körülményt a bírálóknak annál kevésbé volt szabad figyelmen kívül hagyni, mert a kérdés annyira korlátolt volt, hogy arra minden tekintetben kimerítő megoldás a czélszerű anyag kiválasztása esetére el nem maradhatott volna.

Pályázó mindazt, a mit mikroszkópiai készítményekkel és csinos rajzokkal bemutat, szabatosan és szakértelemmel írja meg és azért a méltó elismerést meg is érdemli; de miután a pályakérdést egész terjedelmében nem oldotta meg, az egész pályadíjban nem is részesülhet, hanem tekintettel arra, hogy a még kezdő pályázó, — erre kell következtetni abból, hogy némely complicáltabb módszerek alkalmazásától tartózkodott, — nem ritka ügyességgel a hibákat kerüli, mindent, a mit mond, csinosan és világosan ad elő és ha így tovább halad, szép reményekre jogosít, számára nagy jutalomdíjat hozunk javaslatba és kérjük a

tek. kart, méltóztassék a „Szeresd a virágot“
czimú pályamunka szerzőjét 60 forint jutalomdíjban
részesíteni.“

A kar a bírálók javaslatát egyhangúlag elfo-
gadván, a szerzőnek a 60 frt jutalomdíjat odaítéli.
A jeligés levélke felbontatván, a mű szerzőjének
László Ferencz II. évi kari hallgató bizonyult,
aki a 60 frt jutalomdíjat kapja.

A mennyiség természettudományi karnak Ko-
lozsvárt, 1894. május 22-én tartott V. rendes ülés-
éből. Farkas Gyula sk. e. i. dékán.

IV.

Alapítványokból javadalmazott ösztöndíjak adományozása.

Tekintetes Egyetemi Közgyűlés !

A mai napon adományozandó alapítványi ösztöndíjakra vonatkozó jelentésemet a következőkben van szerencsém előterjeszteni:

1. A Keresztesi Papp Miklós-féle alapítványból kiadandó két ötven forintos ösztöndíj, egyike a folyó tanévben a jog- és államtudományi, másika pedig a mennyiségtan-természettudományi kart illetvén meg, az egyetemi tanács folyó évi május hó 26-án tartott rendes ülésében, a megnevezett karok ajánlatára előbbit Csiszér Sándor III-ad éves joghallgatónak, utóbbit pedig Lengyel Imre IV. éves mennyiségtan-természettud.-kari hallgatónak adományozta.

2. A Mártonffy-Koncz-féle alapítványi ösztöndíjra, 91 frt összegben, az egyetemi tanács Koncz Elek III-ad éves bölcsészeti-kari hallgatót érdemesítette.

Dr. Brandt József,

e i. rector.

V.

A KOLOZSVÁRI MAGYAR KIRALYI
FERENCZ-JÓZSEF TUDOMÁNY-EGYETEM

JUTALOM-TÉTELEI

AZ 1894—95. TANÉVRE

ÉS A

PÁLYÁZATI SZABÁLYOK.

I. Jog- és államtudománykari pályatételek.

1.

Ismertesse pályázó a mancipatiót, különböző ügyleti alkalmazásában. Jutalma 100 ft.

2.

Fejtessék ki a kártérítés tana a római jog szerint. Jutalma 70 ft.

3.

Fejtessék ki a hozomány intézménye a magyar jogban; különös tekintettel a hozomány jogi természetére és arra a kérdésre: kötelező legyen-e Magyarországon a hozomány-adás? Jutalma 80 ft.

4.

A telekkönyv a vagyonjogok biztonságának szolgálatában. Jutalma 60 ft.

5.

Mutattassanak ki az osztrák polgári törvénykönyv azon rendelkezései, a melyek idegen dolgokra vonatkozó jogviszonyokat szabályoznak és fejtessék ki, mennyiben egyeztethetők azok össze az újabb jog

fejléssel, valamint a változott politikai és közgazdasági viszonyokkal. Jutalma 80 frt.

6.

Fejtesék ki a bírói hatáskör és illetőség tana, elvi és tételes alapon. Jutalma 100 frt.

7.

Fejtse ki pályázó a bizományi ügyletet. Jutalma 50 frt.

8.

Tárgyaltassanak a váltó-keresetek. Jutalma 60 frt.

9.

Fejtsék ki a gyilkosság fogalma, úgy a régi jogok, mint a legújabbkori törvényhozások intézkedéseinek figyelembe vételével. Jutalma 80 frt.

10.

Kivántatik Gratian decretumának ismertetése és tudományos jelentőségének méltatása. Jutalma 60 frt.

11.

Fejtsék ki az erkölcsiség és a jog közti rokonság és különbség, az ebből származó következményekkel együtt. Jutalma 70 frt.

12.

Fejtsék ki az államhivatal eszméje, a hivatalnokok alkalmazása, és általán a közszolgálati viszony, valamint emeltessenek ki a vezérelvek,

melyeket a jelentékenyebb államok e tárgyra nézve követnek. Jutalma 70 frt.

13.

Ismertetendő korunk közlekedési eszközeinek elterjedése és azon befolyás, melyet ezek az emberi nem gazdasági életének fejlődésére gyakorolnak. Jutalma 70 frt.

14.

Kivántatik 1867. óta kötött kereskedelmi szerződéseinknek rövid, csakis a tartalom lényegére szorítókozó ismertetése s azon befolyás számszerű feltüntetése, a melyet azok külkereskedésünkre gyakoroltak. Jutalma 70 frt.

II. Az orvostudományi kar jutalomtétellei.

1.

Gyógyszertanból: Tanulmányoztassék saját kísérletek segítségével az antagonismus elmélete. Jutalma 50 frt.

2.

Elmekórtanból. Tanulmányoztassanak a kedélymozgalmakat kísérő véredény-mozgások ép- és kóros elméjüeknél. Jutalma 50 frt.

3.

Sebészetből. Irassanak le a vese kóralakjai és orvoslásuk. Jutalma 50 frt.

4.

Belgyógyászatból. Vizsgáltassanak meg a croupos tüdőgyulladásban szenvedő betegek köpe-
tében, esetleg e bántalomban elhaltak tüdejében,
a tüdőbántalmat kísérő másnemű lobterményekben
előforduló mikroorganizmusok és azok viszonya a
tüdőbántalomhoz csatlakozó szívbelhártyalobhoz. Ju-
talma 50 frt.

5.

Szemészetből. Irassanak le a szemnek takár
okozta kóralakjai.

6.

Törvényszéki orvostanból. Vizsgáltassanak a
vér porstmortalis változásai és ezek módosulása
mérgek behatására. Jutalma 50 frt.

7.

Bőrkórtanból. Önálló vizsgálatok alapján ki-
derítendő az egyes lichen bántalmak jelentősége
boncztoni és kórodai szempontból. Jutalma 50 frt.

8.

Az élet- és kórvegytanból. Határoztassék meg
a benzoylchloridnatronlúg-módszer segélyével az
ép-életteni szénhydrat kiválasztás szakaszos ingado-
zása. Jutalma 50 frt.

9.

Boncztanból. Kikészítendőék és röviden leíran-
dók a törzsszalagai, valamint az álkapcsi ízület is,
Jutalma 50 frt.

10.

Az élettanból. Tanulmányoztassék kísérleti alapon a mellékvesék kiírtásának élettani hatása. Jutalma 50 frt.

11.

Kórboncztanból. Határoztassék meg az emberi emésztő cső s egyes részeinek bősége ép és kóros viszonyok között. Jutalma 50 frt.

12.

Általános kórtanból. Tanulmányoztassék saját kísérletek segítségével a gyuladás folyamata, különös tekintettel a genyedésre. Jutalma 50 frt.

13.

Szülészetből. Eredeti készítmények alapján mutatassék ki a pete függelékeinek szerkezete. Jutalma 50 frt.

14.

Közegészségtanból Irassanak le a lakások talajának egészségügyi megvizsgálására szolgáló módszerek, önálló vizsgálatok alapján. Jutalma 50 frt.

III. A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kar pályatételei.

1.

A magyar irodalomtörténetből: A világi lyra története a XVII. százban. Jutalma 100 frt.

2.

A magyar nyelvészetből: Valamely magyar nyelvjárás hang-, szó- és mondattanának részletes leírása. Jutalma 100 frt.

3.

A latin irodalomtörténetből: Állíttassanak össze a Catullus költeményei idejének meghatározására felhozott adatok; választassanak ki ezek közül az egészen biztosak a valószínűek és a kétesek. Jutalma 80 frt.

4.

A görög nyelvészetből, ismételve: A nominativus cum infinitivo és accusativus cum infinitivo a Homerosnak tulajdonított költeményekben (az Ilias és Odysseia kivételével) és Hesiodos műveiben. Jutalma 80 frt.

5.

A német nyelvészet- és irodalomból, ismételve: Az F. Nibelungcodex-töredék értelmezése, fotogr. facsimile kiadás kíséretében. Jutalma 70 frt.

6.

A román irodalom történetéből: Alexandri Vazul, mint színműíró. Jutalma 40 frt.

7.

A román nyelvészetből: A mócznyelv hang- és alaktana. Jutalma 60 frt.

8.

A magyar történelemből, ismételve:

1. Az erdélyi fejedelmi udvartartás képe általában, vagy valamelyik tetszés szerint választott fejedelem idejében.

2. Valamelyik (vagy több) nevezetesebb magyar történetíró munkájának kritikai méltatása. (Kútfő-tanulmány.)

3. Kolozsvármegye történetének nevezetesebb mozzanatai; a vármegyei levéltárban tett kutatások alapján.

4. Az erdélyi fejedelmek tartózkodása Kolozsvártt. A nyomtatott forrásokon kívül a városi levéltár alapján.

5. Valamely kiváló történelmi alaknak élet- és jellemrajza.

A pályázók tetszés szerint választhatnak a feladott kérdések közül. Jutalma a viszonylag legjobb s magában is érdemes munkának 100 frt; a másik jó munkának érdem szerint megállapított szorgalomdíj.

9.

Az egyetemes történelemből, új: ismételve: Európa politikai földrajza a 895. évben (Árpád honalapítása idejében). Jutalma 80 frt.

10.

Az egyetemes történelemből, új: A nagy francia forradalom magyar történetírói, összehasonlítva e korszak idegen történetíróinak magyarra is lefordított műveivel. Jutalma 50 frt.

11.

A földrajzból, ismételve:

1. Az Erdős-Kárpátok máramarosi részének, vagy pedig az erdélyi keleti határlánczatnak csapás-vonalas 1.200,000 méretű részletes rajza.

2. Több jellemző haránt- és hosszant-metszete másfélszeres túlmagosítással, a mennyiben a vízszintes lépték 1:75,000-nek, a függélyes 1:50,000-nek veendő.

3. Magyarázó-szövege a hegységborította terület kiszámítandó méreteivel és az egyes részek közt levő távolságok kijelölésével. Jutalma 80 frt.

12.

A paedagogia történetéből, ismételve: Pestalozzi hatása Magyarországon. Jutalma 50 frt.

13.

Az aesthetikából: Az aesthetika fejlődésének története nálunk. Jutalma 50 frt.

IV. A mennyiség-tan-termesztudományi kar pályatétélei.

1.

Az elemi mennyiség-tanból. Határozottassék meg a kúpszelet sor gyújtópontjainak geometriai helye és tengelyeinek beburkolója. Jutalma 50 frt.

2.

Felsőbb mennyiség-tanból. A két változóval bíró függvény legnagyobb és legkisebb értékeinek meg-

határozása gyakorlati példákkal illusztrálva. Jutalma 70 forint.

3.

Természettanból. Irassék le saját beható észleletei alapján valamely physikai tünetmenny vagy tünetmenny-csoport. A szerző a maga kísérleteinek eredményét pontos jegyzékbe foglalja, esetleg jeles bűvárok kísérleteivel vesse össze, következtetéseit tüzetesen okolja meg, a felhasznált forrás-műveket nyomról-nyomra idézze, ne pedig csak egy halomban felsorolja. Jutalma 120 forint.

4.

Ugyanabból. Solénoidalis, permanens mágnességű mágnes-pálcza vízszintes fekvésben tengely-vonala mentén szabadon mozoghat. Vele közös forgástengelyű vonalas, állandó elektromos kör-áram ponderomótoros hatását viseli. A mágnes-pálcza vastagsági méretei az áram-kör sugarához képest igen kicsinyek. Meghatározandó a mágnes-pálcza mozgása, és pedig a két tengelyiránynak mind azonossága, mind ellentétsége esetére. Jutalma 60 frt.

5.

Vegytanból. Kivántatik egy elektrochemiai kísérleti tanulmány. Jutalma 75 forint.

6.

Ugyanabból. Szabadon választandó kísérleti tanulmány a chemia bármely köréből. Jutalma 70 frt.

7.

Ugyanabból. Vizsgáltassék meg lehetőleg számos esetben az egymásra vegyi hatást gyakorló anyagok sorrendjének befolyása a végeredményre. Jutalma 75 forint.

8.

Ásványtanból. Önálló vizsgálatok alapján írások le valamely ásvány, kőzet vagy kővület, vagy bármely vidéknek földtani szerkezete. A készítmények vagy gyűjtött tárgyak a pályamunkához melléklendők. Jutalma 70 forint.

9.

Növénytanból. Miután a növény-szövettani módszereket mindinkább a fajok megkülönböztetésénél is alkalmazzák, meg volna vizsgálandó, vajjon a több fajt tartalmazó hazai fajok egyikénél vagy másikonál, például: a fűzeknél vagy a tölgyeknél ez szintén célhoz vezet-e. Elég, ha pályázó csak egy genussal, tehát vagy a fűzekkel, vagy a tölgyekkel foglalkozik, de vizsgálatánál mindenesetre több mint tíz különféle alakkal foglalkozzék, s ha csak módját ejtheti, az elegyfajokra is terjeszse ki figyelmét. Rajzok és készítmények okvetlen melléklendők. Jutalma 100 frt.

10.

Ugyanabból. Pályázók szabad választására bízottik, vajjon a honi flóra 200 fajának még nem ismertett pollenjét praepárálja, rajzolja, festi és leírja, vagy egy kicsi, bármely helység végén levő tócsa

planktonjának növénytani alkotó részeit praepárálja, rajzolja és leírja.

Ha az utóbbi kérdés választatnék megoldásra, nem elégséges az odavetett ismertetés, hanem mulhatatlanul szükséges a megfelelő anyag kritikai feldolgozása, a mely épen azért a legszűkebb keretek közé szorítható. Rajzok és készítmények okvetlen melléklendők. Jutalma 70 frt.

11.

Allat- és összehasonlító boncztanból. Vizsgál-tassanak az alsóbbrendű állatkörök néhány főbb képviselőjének hámképletei összehasonlító szövettani (s ha lehet fejlődéstani) szempontból az újabb vizsgálati módszerek segélyével, különös tekintettel az érzékszervekre. Természet után készült rajzok és mikroszkópi készítmények megkívántatnak. Jutalma 200 frt.

12.

Ugyanabból. Irja le a pályázó önálló vizsgálatok alapján a honi Sertelábú Férgeknek, különösen a Földi Gitának bel- és külhámját, főleg pedig azokat a különböző sejtalakokat, a melyek a hámból származnak. Természet után készült rajzokat és mikroszkópi készítményeket is mutasson be. Jutalma 50 frt.

Pályázati szabályok.

1. A tudomány-egyetem részéről kihirdetett jutalomtételekre csak a kolozsvári tud.-egyetem rendes és a gyógyszerészeti tanfolyam hallgatói pályázhatnak.

2. A pályázatok nyelve — ha csak különösen más nincs meghatározva — egyedül a magyar.

3. Valamennyi pályadolgozat beadásának határnapja 1895. évi ápril 15-ike. A jutalmak 1895. május 29-én adatnak ki az egyetem ünnepélyes közülésében.

4. A pályadolgozatok negyedréttben, tisztán, más által írva, lapszámozva, bekötve és jeligével ellátva nyújtandók be.

5. A dolgozathoz használt források és segéd-eszközök pontosan megjelölendők.

6. A szerző nevét és egyetemi hallgatói minőségének megjelölését tartalmazó pecsételt levelen ugyanazon jelige álljon, mely a pályázó címlapján olvasható.

7. A pályaművek az illető karok dékáni hivatalaihoz küldendők be.

8. A nevezett kellékekkel nem bíró, vagy a

kitűzött határidő után érkezett dolgozatok pályázatra nem bocsáttatnak.

9. A beérkezett kéziratok semmi szín alatt sem adatnak vissza, hanem az illető kar levéltárában maradnak.

10. A jutalom viszonylag legjobb munkának csak azon esetben adatik ki, ha az magában véve is díjra méltónak találtatik.

11. Rendszerint pályadíjat csak egyes dolgozó nyerhet el; a mennyiben azonban a pályakérdést kitűző kar többek közreműködését is helyénlevőnek találná, a díj ezeknek is kiadatik.

12. A pályamű szerző tulajdona marad, ki annak kinyomatása felől szabadon rendelkezhetik. Ha azonban művének kiadása alkalmával az egyetemi pályázatra, illetőleg jutalmaztatásra hivatkozik, köteles a bírálatokat egész terjedelmükben a dolgozathoz kinyomatni.

VI.

B E S Z É D,

melylyel

Brandt József

orvos-sebészdoktor, szemész- és szülésmester, mütő, a sebészet ny. r.
tanára, a sebészeti kóroda és mütőintézet igazgatója, az orvostudományi
karnak 1878/9 és 1891/2-ben volt prodekánja és az egyetemnek

e. i. r e c t o r a

AZ ÜNNEPÉLYT BEFEJEZTE.

Tekintetes egyetemi közgyűlés!

Tisztelt egyetemi polgárok!

Az imént megismertetett szép eredmények, a melyek egyetemünk ez évi történetének egyik marandó emlékkövét fogják képezni, mindenek előtt arra indítanak, hogy hálás köszönetet mondjak e helyről, a lelkes pártolóknak, legfőképen pedig Kolozsvár városa tisztelt hatóságának és képviselő testületének, a mely a pályamunkák jutalmazására szolgáló anyagi alapról ez évben is készségesen gondoskodott; hogy köszönetet mondjak nem különben az egyetemünk ügyei, a tudomány ápolása és haladása iránt érdeklődést tanúsító s ünnepélyünk díszét emelő, itt megjelent tisztelt közönségnek. Mert fölemelő és éltető mindég az érzet, a mely az együttes közreműködésben, a közérzület egyöntetű megnyilatkozásában birja forrását.

Önökhez pedig pályakoszorús egyetemi polgárok, legjobb meggyőződésemből folyó az a szóm és kívánságom: hogy szorgalmuk és tehetségeik elismerése ösztönzésül szolgáljon a további szívós munkálkodásra és hogy az önök által elért szép

eredmények nyilvános elismeréséből joggal eredő fokozott önbecsülés, elkerülve a túlbecsülés veszedelmes szirtjeit a jövőben is jót és mind tökéletesebbet eredményezzen.

Bizton remélem, hogy önök uraim, meggyőződésem és szívem sugallta ez óhajtásnak helyet fognak engedni emlékezetükben, hogy példaadásuk kartársaik köréből is mind általánosabb utánzásra talál, és fiatal egyetemünk így az igazi tudományos szellem és búvárkodás állandó otthona leszen. E reményben és városunk nemes polgársága iránt érzett hálás köszönetemnek ismételten kifejezést adva, bezárom mai ünnepélyünket.

B 11825